

MÉRJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, február hó 16. —

Krónika.

Kivonulás.

— febr. 14.

Harminczezer család kihurczolkodik az utcára s ott széjjeltergeti minden szegénységét, minden nyomorúságát. Ez a forradalom nem utolsó látványosság, s aki Budapest népét ismeri, megjósolhatja, hogy akadnak vállalkozó szellemű ügynökségek, akik hatalmas tribünöket építtetnek, hogy a jól szituált budapestiek páholyból nézhessék ezt a groteszk forradalmat. S amennyire a fővárosi háziurak már leleményesek, bizonyosra vehető, hogy bérbe adják még azon lakások ablakait is, ahonnan a forradalom kitelepedett az utcára. Így segíti elő a forradalom az üzleti konjunkturát, mely kedvezőtlen eredményeket csak a munkáscsaládoknak hoz, mert holt bizonyos, hogy a forradalmárok huszonnégy óra multán visszatérnek a lakásba, ahonnan huszonnégy órával azelőtt kiköltöztek. Visszatérnek, még pedig azzal az alázatos meghódolással, hogy szívesen fizetnek huszonöt százalékkal többet ma, mint fizettek tegnap a saját lakásukért.

A partájok forradalma tehát teljesen beleveszne a kómikumba, ha ez a forradalom egyáltalában kitörne. De hát kitört-e már forradalom, melyet előre bejelentettek és határidőhöz kötöttek? Május elsején kitör a forradalom! Így szól a bejelentés. Pontosan megjelölik a napot, az órát. Ha a rendőrség a forradalom bejelentő lapját kérte volna tőlük, pontosabban még akkor se tölthették volna ki a blanketta rubrikáit. A háziurak ma fojtogatják őket s ők jégre teszik haragjukat, felháborodásukat. Május elsején előszedegetik a jégszekerényből s nagy kitörést rendeznek. Ma az időjárás nem kedvez a forradalomnak, tehát elhalasztják s bevárják a gyönyörű, illatos májust, amikor az ember veszedelem nélkül tanyázhat a szabad ég alatt. Persze, a veszedelem májusban sem alszik s egy kis tavaszi eső könnyen meglepheti az embert. De hát ki mondja, hogy a forradalom ne törhessen ki fedett helyiségben? Akik nem féltik a komolyságukat attól, hogy a forradalmat időhöz kötik, azoknak nincs mitől tartani, ha az időn kívül megválogatják a helyet is, mely egy jól rendezett forradalom kitörésére a legalkalmasabb.

Talán bocsánatot kellene kérnünk attól a harminczezer családtól, akik a forradalomban való részvételi jegyüket már megváltották a vasárnapi népgyűlésen,

hogy egy komolynak és szentnek hitt gazdasági akcióra mőkázással felelünk. De ezt az akciózt csak ők vették komolyan. S még ők is csak azon a kerületi népgyűlésen, ahol a forradalom dicsőségének élvezeti jegyeit opcióval vásárolhatták meg a főváros más kilencz kerületének lakói elől. Ők, a hetedik kerületbeliek siettek kiáltani a határidőhöz kötött forradalmat, hogy a kezdeményezés dicsősége nekik mosolyogjon legelsőbbben s az ő nevükhöz fűződjék a mámorító siker világraszóló hire. De másnap bizonyosan szégyenkeztek a határozat miatt, amelyet annyi lelkesedéssel kimondottak. S ha huszonnégy órával később eléjük kerül az az agitátor, aki beugratta őket ebbe a megmosolyogni való határozatba, bizonyosan megfricskázzák, amiért ily nevetségessé tette őket az ország szemében. Az ilyen határozatok után az ember úgy érzi magát, mint a komoly szalmaözvegy, aki reggelre kialudta mámorát s mialatt szemeit dörzsöli, eszébe jutnak a szeparében elkövetett ostobaságai. Hát persze hogy ilyenkor a könnyüvérű hölgyecskét szidja, aki leitatta, megtánczoltatta s csak úgy melleleg a pénzesztárcáját is kiürítette. A népgyűlési tömegben ugyanígy veszt el a legjózanabb ember az esztét s csak másnap veszi észre, hogy az agitátor micsoda kómikus cselekedetekre csábította. Hogy ő, a harminczezeknek az egyike kiteregesse a maga ócska, kopott holmiját az utcán s aztán türelemmel nézze, hogy a járó-kelők hogyan mosolyognak a felhasított ripszdivánon, a letöredezett rájáru olajnyomatokon, amelyeken Romeo és Julia, a Vezuv háborgása s egy Velencei éjszaka tesznek szomorú tanuságot amellest, hogy a művészet és az izlés forradalma még mindig nem tudott átlopózni a proletár lakosok rozoga ajtóin és ablakain. És eszébe jut, hogy mégis bolondság lenne, ha feleségét, gyermekét kitenné az utcára, ahol egyéb bajok mellett még az is megeshetnék, hogy a főváros helybérlője kövezeti vámot szed tőle minden óráért, amelyet az utca gyalogjáróján tölt. És mindezt csak azért, mert egy mámoros, önfeledt pillanatban ígéretet tett a politika cocotte-jának, hogy az Isten szabad ege alatt — vele tölt egy éjszakát. De Dantonnak volt esze.

Igy fest a helyzet, ha egybevetjük a forradalom kényelembé vágó sikereit. Hogy járhat-e más eredménnyel is a vasárnapi felbuzdulás? Forradalom, mely az uralkodó osztályok szánalmára épült, még sohase forgatta ki sarkaiból a világot. S hát mást akar az a tömeges kivonulás, mint szánakozást ébreszteni magára iránt? A nyomorúság, szegénység láttatni akarja magát.

Fitogtatni fogja rongyait, hogy érzékenyítsen. Eddig csak szavát hallatta, most szemléltetővé teszi azt, amiről forradalmi propagandájában évek óta beszél. Az erejével nem tudta győzelemre vinni a harczot, megpróbálja hát a gyöngeségével. Nem adták meg neki, amit követelt, tehát az öklével az asztalra csap és — könyörög. Némán, szótlanul teszi, hogy a megalázkodás vádja ne érhesen hozzá. Csak a rongyait mutoztatja. Akinek van szive, megérti ezt a néma beszédet. S a főváros háztulajdonosainak van szivük. A főváros tanácsának is van, még pedig elég nagy, de mit tegyen, ha a sziv mégse alkalmas arra, hogy oda harminczezer partajt befogadjon divánostul és olajnyomatostul.

A régiben marad tehát minden s össze-vissza is csak az történt, hogy a proletárok a szivünket fojtogatják egy olyan eseménynyel, amely be sem fog következni. Nekünk burzsoának álmatlanul kell tölteni május elsejéig az éjszakákat, mert a lelkiismeretünk néha azt sugja, hátha mégis elvesztik az eszüket. De ők, a harminczezrek éjjel nyugodtan alusznak s nappal jókat nevetnek. Mert ők már most tudják, hogy az idei május semmiben sem különbözik a régi májusoktól. Ők csak fenyegetnek abban a nyugalmas tudatban, hogy május még messze van s a fenyegetés megmarad fenyegetésnek.

Igen, május még messze van s az ember, ha van benne valamelyes bohém természet, könnyen vállal obligót hosszú lejáratu váltókra. Ki törődik február elsején azzal, hogy mi lesz május elsején. Ez a beugratás már nem is cocotte-okra, de tizenhárompróbás uzsorásokra vall, akik a kiskoru huszárkadétot azzal biztatják a váltó aláírására, hogy csak tessék vállalni a fizetést, hiszen majd csak lesz valahogyan addig, amikor fizetni kell. De a szociáldemokráciának talán óvatosabbnak kellene lenni a terminusok megválogatásában. Első apostolai még óvatosak voltak. Ők tanultak az egyháztól, mely az emberi boldogság idejéül a tulvilági életet állapította meg. A tulvilág messze van és nem esik közel az új társadalom se, melyet az apostolok a jelen élet ígéretföldjének mondanak. Az ígéretföld ideje dolgában azonban obligót csak annyiban vállaltak, hogy megjövendölték annak elkövetkezését. Hogy mikor lesz ez, erről nem szólnak. Lesz, ha minden úgy alakul, hogy az ígéret földje megszülethetik. Ha nem születik meg, akkor nem a prófétai tehetségben, de az alakulásban a hiba. Így jósol egy óvatos próféta, aki nem szeretné kompromittálni se magát, se az eszmét, amelyet képvisel. Mert az eszme kompromittálása mindig az eszme ellenségeinek a diadala. S a budapesti háziurakat még egy újabb, könnyű diadalhoz segíteni már jóval több, mint amennyit a proletárok elbírnak.

Lynkeusz.

Annyira megszoktuk mások előtt álarczban járni, hogy olykor önmagunk előtt is felteszszük.

*

A gyengeség az egyedüli hiba, melyet nem tudunk orvosolni.

Don Quijotte.

I.

Az ifjuságnak lángja lobog bennem!

Danaidák munkáit újra kezdem
S amit Sziszfosz el nem végzett:
Elvégezném vad erő késztet!
Harczolni vágyom... Vivni lankadatlan...
Elvérzeni titáni harczban!
A félvilággal harczban állni...
Egyszerre milliókkal csatázni...
Csaták után vágyom!
Szilaj, vad harcz az én boldogságom...
Vad harcz, mitől a lélek is megretten...

Az ifjuságnak lángja ég eremben!

Az ifjuságnak lángja
Egy-egy dalomba tör a napvilágra...
Csapongva, zúgva, szenvedélylyel
Rombolja torlaszeit széjjel.
Az én vad, harsogó dalom,
Amely a lángot zengi szilajon...!
A lángot, mely kitörni készül
Az indulatok vulkán-kráteréből,
Ahol forr, susterog, mint láva
A sziv olvasztó kohójába...
Lobog, kattog, pattog, forr,
Csatákra unszol mindenkor.
És én a semmiért
Csak ontom a vért,
Csak küzdök önfeledten,
S ha elbukom, — hát újra kezdem!

Az ifjuságnak lángja ég eremben...

II.

Dulcineám, eljövök érted....

Nem csillogó üvegbatárban,
Nem is tavaszi napsugárban,
Nem hattyuvonta csolnakon
S ezüst palásttal vállamon...
De eljövök érted,
Nagy, büszke daczczal, aczélekeztyüs kézzel
S amerre lépek, egy-egy sárkány vész el.
Elöttem vér, nyomomba vér,
Amerre csak a kardom ér.
S hiába lesz zárva ajtó, ablak,
— Egy villámterhes ősi éjen
A sárkányoktól elragadlak...

Az Isten engem úgy segítjen!

Balla Ignác.

Filkóné, a mesemondó anyóka.

Irta: KRÚDY GYULA.

Ezt a történetet régen hallottam... Ha jól emlékszem, még falun laktam akkor, midőn egy összeszáradt anyóka mesélte nekem, aki már semmire se volt jó a világon, mint arra, hogy meséljen. Filkóné — az anyóka neve — a maga idejében nagyon népszerű mesemondó volt. Más falukba is elvitték mesélni a sokgyerekes házakhoz. A dorogi báró gyerekeihez is ő járt mesélni. A Filkóné meséi nagyon érdekesek voltak. A felnőttek, öregek is végighallgatták és ha jól sikerült a mese, Filkónét megjutalmazták. Voltak nagyon híres meséi Filkónénak. Volt egy, amelyet az egész vármegyében úgy emlegettek, mint a »Garibaldi meséjét«. Ha idegen ember tévedt a hallgatóság közé, legelőször is arra szölitették fel Filkónét, hogy mondja el a Garibaldit. Mindnyájan büszkék voltunk a Garibaldi-mesére, mint akár a vén topolyra a határban, amelyre egyszer egy híres zsványt akasztottak.

Filkónénak számtalan meséje volt. Honnan szedte őket, nem tudom. Hisz olvasni sem tudott az öreg asszonyka. Annyi bizonyos, hogy ezek a mesék különös mesék voltak. Még ma is néha, amikor az élet valami rendkívülit produkál körülöttem, eszembe jut, hogy Filkóné ezt már mintha mesélte volna egyszer. Talán azért voltak olyan érdekesek a Filkóné meséi, mert az életből vette őket.

A mesemondó öregasszonyok már faluhelyen is kivesztek. A könyvirók kivették a szájukból a kenyeret. De hát hadd mondok el, mit mesélt egyszer a mesemondó anyóka.

Lakott itt egyszer Kékiberr, a szomszédunkban, — amely falu néha egy jó futamodásnyira fekszik tőlünk, máskor pedig, esős őszenben vagy tavaszban egy nap alatt sem lehet megközelíteni a vadvizek miatt — lakott itt egyszer a régi kastélyban egy gyönyörűsége szép kisasszony, a Dália-kisasszony.

Nemcsak szép volt a kastélybeli kisasszony, de gazdag is és jószívű is. Nem idevalósi volt, csupán a nagyapja került hozzánk valami idegen országból és mind összevásárolta a borokat a Hegyalján. A boroshordókat külső országokba vitette hosszú szekerein és amint a hordók gurultak idegen országokba, ugyanugy gurult az arany az öreg Dáliához meg a fiához, aki ugyancsak öreg ember volt. Talán még öregebb, mint az apja. Olyan öreg volt, mintha ő lett volna a saját apjának az apja, mert valami nagy bánata volt a felesége miatt, akit senki sem látott soha vidékünkön. Az öreg Dáliának már nem volt felesége, azért nem is volt neki bánata. Ugyanezért élte túl az öreg a fiát.

A fiatalabbik Dália — pedig, mondom, ő látszott az öregebbnek — szófukar, mogorva természetű volt. Sohase látogatta meg a szőlősgazdákat a borpincéikben, nem járt tánczolni a szüretekre, ahol pedig az apja mindig ott volt. Mert a kereskedőnek barátkozni kell a kuncsaftokkal és nem lehet azt csupán úgy csinálni, hogy nézze pénz, nézze portéka; a lélek és a szív is megköveteli a magáét. Ezért az öreg Dália — az apjának az apja — mindig ott tánczolt a szüreteken és megforgatta a menyecskéket, lányokat. Közben ott volt a szeme a hordókon is, hogy tiszta bort töltsenek a hordókba a gazdákat, mert például Czira, a felső-szőlőben, nagyon hunczut ember volt, de az öreg Dáliát még Czira sem tudta megcsalni. Pedig az öreg csak a bokáit ütögette össze, hejehujázott, mégis rászólt Czirára

— Szomszéd, elég lesz már a Tisza-vizből a borba. Elegendő lesz, éppen elegendő lesz...

A kisasszonyt, akiről mesélek, a nagyapja nevelte, az a jókedvű ember, aki azonban csaknem belehalt a fia halálába. Megbetegedett, sorvadni kezdett, de szerencsére már nem messzire volt a hegyaljai szüret, amikor kitánczolta buját, bánatát, betegségét. A szüretekről már nevetve tért haza, a kastélyba és örömet talált a boroshordók gurításában.

A kisasszony ezalatt felnövekedett és a jókedvű nagyapja mellett szinte el is felejtette volna már, hogy milyen szomorú apja volt, de mégsem felejtette el, mert hiába; mégis csak az apja lánya volt, nem pedig a nagyapjé. Amikor a legjobb kedve volt, amikor a legjobban nevetgélt és kaczagott leánypajtásai társaságában, hirtelen hátrafordult és azt kérdezte, vajjon ki érintette meg a kezével vállát.

— Senki, senki. Még csak a közeledben sem volt senki! — mondták neki a barát nők, de a Dália-kisasszony csak a fejét csóválta.

— Hiába beszéltek, éreztem, hogy valaki a vállamra tette a kezét! Miért teszten bolonddá? — mondta és ilyenkor úgy elszomorodott, hogy többé semmivel sem lehetett felvidítani. Bus és szótalan lett. A fejét lehajtotta, mint egy megtört virág és még a nagyapja tréfáin se tudott nevetni. Az öreg Dália keservesen kiáltott fel:

— Csak apád, az a szomorú apád ne lett volna! De hát erről már nem lehetett tenni.

A gyönyörű kisasszony napokig szótlanul, magányosan barangolt a kastély nagy kertjében, ahol olyan titkos buvóhelyek voltak, amelyeket rajta kívül senki se ismert. De egyszer a nagyapja mégis megtalálta egy vén odvas fába rejtőzködve, ahol csendesen meghúzódva, az ég felé meresztette szemeit.

— Mi bajod van, te leány? — zörrent rá az öreg. — Mondd meg, hogy mit akarsz? Selyemruha kell, avagy arany karperecz? Megveszem neked, csak beszélj.

— Unom az életemet! — felelt a Dália-kisasszony és még jobban bebújt az odvas fába, mint egy koporsóba.

Az öreg szokása szerint keservesen felkiáltott:

— Az apád!

De segíteni még se lehetett a dőlgon. Meg kellett várni, amíg Dália-kisasszony magától előjön rejtékhelyéről és ismét kacagni kezd. A szomorú kastélyból erre újra vidám kastély lett. Jöttek a barát nék, ismerősök, látogatók és zeneszó mellett folyt a táncz a kastélyban. Még a cselédek is daloltak ilyenkor és senkinék nem volt semmi baja. Jó kedve volt Dália-kisasszonynak.

Lakott abban az időben ezen a vidéken egy szent ember, bizonyos Prilovszky, aki már sok beteget meggyógyított és ezért a doktorok be is akarták csukatni, mert a doktorok nem szeretik, ha a betegek az ő engedelmségük nélkül meggyógyulnak.

Az öreg Dália egyszer felkereste a szent embert, aki a falu végén lakott egy kis viskóban és ügyet sem vetett az ajándékokra, amelyekkel a falusiak megajándékozták. Volt ott annyi kacsa, liba, csirke az udvarban, hogy a szent ember mindennap kacsa-czombot vacsorázhatott volna. De Prilovszky mindig csak egy nagy könyvből olvasott. Ha hoztak, jó volt; ha nem hoztak, úgy is jó volt. Igazi szent ember volt.

Az öreg Dália egy körmöczi aranyat tett a szent ember asztalára. Prilovszky se szó, se beszéd, a földre lökte az aranyat.

Dália ur ekkor egy másik csikót tett az asztal szélére. A szent ember úgy tett azzal is, mint az előbbivel.

Mikor a harmadik aranyért nyult volna az öreg Dália, Prilovszky becsapta a nagy kapcsos könyvet.

— Nem kell az aranyad, mondd meg, mit akarsz.

— Ha szent ember vagy, úgy is tudod, hogy mit akarok — felelt az öreg Dália.

— Tudom is. Nagyon is tudom. Add férjhez a kisasszonyt!

— Férjhez adjam? — csodálkozott Dália ur.

— Add férjhez, ha csak tudod. De én azt hiszem, hogy nem fogod tudni. A könyvem legalább azt mutatja, hogy sohasem kötik be a kisasszony fejét.

Dália ur felhorkant:

— Bolond a te könyved, szent ember. Már hogyné kötnék be a leggazdagabb leány fejét. Százan is, ha akarom.

— Százan igen, de egy sohasem — felelt Prilovszky és tovább olvasott a nagy könyvből, amelyet kivülről senki sem értett.

Amíg az öreg Dália hazafelé ment Kékibe, az uton elgondolta, hogy mégis csak jó tanácsot adott a szent ember, férjhez kellene adni a kisasszonyt és már nem is sajnálta a két körmöczi csikót, pedig eleinte nagyon bánta, hogy fel nem szedte a földről, ahová Prilovszky ledobta.

A kisasszonynak abban az időben jó kedve volt és nagyon megörült, amikor a nagyatyja egy kocsi-számra való fiatal embert hozatott a városhoz. Sok szép legény volt akkor vidékünkön. Fiatal ember volt még akkor — hej, be régen is volt — Zathureczky tekintetes ur is. De mégsem ő reá esett a kisasszony választása, hanem Barna Gyurira, a hetyke főbíróra.

Szép ifju volt is Barna György. Ha tánczolt, ha lovagolt, ha lépett, az asszonyszívek csak úgy ugráltak a pruszlikok alatt. Azok a bolond asszonyszívek! Mindig az után vágyódnak, aki nincsen. Mert Barna Gyuri ugyan nem nézett reá egyikre se. Büszke, rátartós ember volt, akiről azt jósolta meg a nagyanyja, hogy feleséget is csak úgy fog kapni, ha őt kéri meg. Nohát az öreg Dália meg is kérte, amikor észrevette a kisasszony vonzódását a deli ifjuhoz. A főbírónak is tetszett a kisasszony és mintha már többé sohasem érintette volna meg az a láthatatlan kéz a Dália-kisasszony vállát. A kacagásának, a jókedvének, a vidámságának vég-hossza nem volt. A kéki kastélyban éjjel-nappal zengett a zene és Barna Gyurka járta a tánczot a jövődöbelijével. ... De egyszer, egyszer...

A kendőváltás előtt alig néhány nappal történt az, hogy a főbíró és a kisasszony a régi kertben sétál-gattak, amikor a kis madarak tavaszi nótájukat énekeltek a bokrokban és minden ragyogott és mosolygott körülöttük. Arról beszélgettek éppen, hogy milyen boldogok lesznek, ha egymáséi lesznek, amikor a Dália-kisasszony hirtelen megfordult és rémülten, megijedve nézett a főbíróra:

— Miért ütötte meg a vállamat?

— Dehogy is ütöttem meg. Az előbb simogattam...

— De most megütötte — felelt a kisasszony és gyönyörű arcára ráborult az a felleg, amely mintha eltakarta volna szemének ragyogását, arcának tündöklő tisztaságát. Rut, zavaros, sárga felleg, amelyent a déli szél szokott kergetni az ég egyik aljáról a másikra, hogy sehol ne legyen maradása.

A főbíró meghökkenve meresztette a szemét Dália-kisasszonyra, az pedig elfordult tőle és lehorgasztotta a fejét.

— Mi baja van? Mi baja van? — esdekelt a főbíró. — Édes drágaságom, hófehér violám, mért nem szeretsz már?

Dália-kisasszony ekkor csendesen megfordult, a mátkája szemébe nézett és halkán valamit mondott. Olyan halkán mondta, hogy csak az érthette meg, aki egy csók távolságában állott tőle. Valamit mondott...

A főbíró ezután sokáig beteg volt, nem ment az emberek közé. S midőn meggyógyult, — ugyanakkor lett ismét vidámság a Dália-kastélyban is, mert a kisasszony nevetni kezdett — feléje se ment többé a kastélynak. Még erről a vidékről is elment.

Az öreg Dália pedig azt mondta:

— A főbíró komisz ember. Megbántotta szegény kis unokámat. No de nem baj, majd megvigasztalódik még az én szegény madárkám.

Ismét a városba üzent, de most már csak felényi fiatal ember jött a kastélyba, akik a kisasszonyt mulattatták, vele tánczolgattak és vele énekeltek.

Szép fiatal ember volt abban az időben Homoky, az öreg, ragyás Homokynak a fia. Hiába tiltotta az öreg Homoky a fiát:

— Ne járd a boszorkány után, Pista! Lidércz az, aki megbabonáz, aztán tönkretesz, mint a szegény Barnát is, aki azóta asszonyra sem tud nézni.

A Homoky urfi csak ott lebzelt a kisasszony körül, amíg egy napon — milyen nagy boldogság volt is az! — gyűrűt váltottak és turbékoltak, szeretkeztek. Két hét sem telt bele, a Homoky urfi egy éjszakán támoilogva, lázbetegen kocszított haza az apjához. A hideg lelte és két kenőasszony is dolgozott rajta, amíg annyit tudott kimondani, hogy vizet akar. Az öreg Homoky kérve, könyörögve faggatta a fiát:

— Szólj, mit mondott neked az a boszorkány, hogy beperelhessem. Mert beperelem, be én. Mit mondott?

Homoky urfi csak a fejét csóválta:

— Nem lehet azt megmondani. Sosem fogom én azt megmondani.

Ezután hosszú ideig nem járt senki a Dália-kastélyba. Az öreg hiába hivogatta a fiatal embereket. Nem mertek azok még a kastély környékére se menni. Félték a Dália-kisasszony boszorkányszemétől. Homoky urfi se házasodott meg, pedig, mint mondtam, szép legény volt. Valahogyan nem kellett neki többé az asszonyféle...

Az utolsó vőlegény a fülig-adós Koszperics hadnagy volt. Ki tudná, miféle praktikákkal csalogatta őt magához a boszorkány. Vagy az is meglehet, hogy nem csalogatta, Koszperics hadnagnak már akkor minden mindegy volt. Egy hajszálon lógott már az aranykardbojtja.

— Majd megmutatom én — fogadkozott a hadnagy és nagy tüzzel kezdett udvarolni Dália-kisasszonynak.

Bátor gyerek volt a katona, már mindenki azt hitte, hogy sikerülni fog neki az, ami eddig senkinek, feleségül veszi a Dália-kisasszonyt. Mert a hadnagy vitézül kitartott még akkor is, amikor a kisasszony már ismét az odvas fában bujkált. Az igaz, hogy a hadnagy olyan volt már, mint az élőhalott; se aludni nem tudott, nappal meg úgy járt-kelt, mint az álomkóros. Már az esküvő napja is ki volt tűzve, amikor parancs érkezett az ezredestől, hogy Koszperics hadnagy nem veheti el a Dália-kisasszonyt. Ezért meg amazért... Mindenki fellélekzett, mert derék ifju volt a hadnagy. Kár lett volna érte.

És évek multak. Több vőlegénye nem akadt a Dália-kisasszonynak. Az öreg Dália megunta a borkezeskedést és egy napon meghalt. Egy esztendőre rá

a kisasszonyt is holtan találták az ágyában. Azt beszéltek, hogy mérget ivott, de hát az se egészen bizonyos.

Most pedig felbontották a végrendeletet. Hát, uramfia, volt csodálkozás. A kisasszony minden vagyonát a három vőlegényének hagyományozta. A kastélyt Barna Gyurinak, a földeket Homokynak, a készpénzt Koszperics hadnagynak...

A három férfi, aki időelőtt megöszült, megérkezett a temetésre. Hárman mentek a halottás szekér után és úgy szégyelték magukat, hogy egyszer sem emelték fel a szemüket, egymásra se mertek pillantani.

Ez a Dália-kisasszony története.

*
—

— Mit is mondott az a szegény kisasszony a vőlegényeinek, hogy azok úgy elfutottak tőle? — kérdeztük a mesemondó Filkónét.

Az összeszáradt anyóka elhárító mozdulatot tett:

— Ne ákarjátok tudni, gyerekek — susogta.

— Nem mondom azt én meg nektek, mert még élni szeretnék néhány esztendőcskét.

Shakespeare szonettjeiből.

I.

Mondjam talán, hogy nyárnak vagy te napja?
Hisz szebb vagy annál, s nem oly szertelen,
Május rózsáját metsző szél fagyasztja,
A nyár meg röpke, s elszáll hirtelen.

Az ég szeme majd gyilkos lángot áraszt,
Majd meg korongját rejtik fellegek,
Mi szép volt, látom rútra válni már azt,
A báj idő gyors szárnyán ellebeg.

Csupán a te nyarad virul örökre,
És bájából szépséged mit se' vesz el,
Bár sírnak hantja domborul föllette;

Mert te örök sorokban élsz s növekszel:
Mig ember él, mig szem olvasni képes,
A dalom élni fog, s te benne, édes!

II.

Késő utókor mint higgyen dalomnak,
Ha téged magasztal csak untalan?
Mert, tudja ég, sirbolt az én dalom csak,
Amelybe szépséged temetve van.

S ha olvashatná késő emberöltő,
Mit szép szemedről s rólad irtam én,
Igy szólna bizton: „Füllettett a költő,
Ily égi báj nem élt a föld színén!”

Írásom, mit megvetve félredobnak,
Fecsegő aggként vénül majd, fakulván,
S azt, aki írta, bélyegzik hazugnak;

Mindaz, mit irt, költő túlzása nyilván:
De tán ha unokád e kort megéri,
Te benne fogsz, s dalomban újra élni!

Zoltán Vilmos.

Szana Tamás.

Bizony, bizony, nagyon megcsappant azok száma, kik együtt ültünk Szana Tamással az iskola padján a reformáció erős várában, a debreczeni kollégiumban.

A várszerű, erősen kopott és rozoga épület azóta új szint váltott, három emeletes kastély lett belőle, virágszőnyeggel hatalmas frontja előtt és új emberekkel kívül-belül; csak a szellem maradt a régi, jó kemény, nyakas kálvinista szellem, kithü és magyar, erősen konzervatív, mely nem alkuszik, nem paktál és a híres debreczeni kántus is a régi maradt és ugyanazzal az erővel harsogja ma is: »Erős várunk nekünk az Isten!«

A mi szemünkben akkor a legnagyobb élő poétai zseni Ecsedi-Kovács Gyula volt, aki korán sirba hanyatlott, a legnagyobb piktör egy ditto Kovács Gyula, aki megfestette Simon püspök képét, melyet ma is mutogatnak a kollégium muzeumában negyed-ötöd-magával, egyéb piktura aztán nem is akart az egész puritán környezetben.

Szana Tamás abban az időben leányos képű, csinos, nyalka legényke volt, jómódu, előkelő család gyermeke, aki a legújabb divat szerint öltözködött és Violet Ottó könyvesboltjában korlátlan hitellel rendelkezett. Tizenhat éves korában Hugo Victor verseit fordítgatta és szívesen látták esztétikai közleményeit a pesti lapok is, többek közt a Balázs Sándor szerkesztésében megjelenő *Ország Tükre*, mely akkor a hipermodernséget képviselte Magyarországon.

A hetvenes évek elején Szana már Pesten lakott és lapot szerkesztett, ha jól emlékszem, *Koszoru* címmel és irodalmi areopág volt, izlést diktált és verekedett. Szinte bajos ma elképzelni, hogy az a jóságos, szelíd, a légynek se vétő Szana Tamás valamikor a kombattáns irodalomhoz tartozott, akitől félték, akit megrágalmaztak, akit az élcslapok agyonkarikíroztak és akiről egyik, azóta kissé elvonult irodalmi korifeusunk, a fiatalság nagy gaudiumára megírta azt a híres verset, melynek refrénje: *Mért lett író Szana Tamás?*

Pedig bizony ennek a rigmusnak nincs és nem is volt soha igaza, mert Szana Tamás vérbeli író volt és jó izlés dolgában sokat tanulhattak volna tőle azok, akik írói tehetségét kétségbe vonták. Komoly író volt, de nem nagyképű, a közönségnek irt közérthető nyelven és nem sokat törődött se a kritikusokkal, se a kritikával. Látni pedig önmagának látott, mert a látás volt élete legfőbb gyönyörűsége. És meglátott mindent és appreciált mindent és irt mindenről, ami látása körébe esett, a renaissance művészetétől a francia bekötési tábláig, melyet ő hozott divatba nálunk. Művészlélek volt, született intellektus és lelkét és izlését a szépség kultusza töltötte be egészen. Amily természetes volt az ő kiapadhatatlan vonzalma a szépség hazája, Olaszország, de különösen Velence iránt, olyan csodálatos volt átvedlése a debreczeni diákból a művelt Nyugat legkövetelőbb szellemi gourmet-jává; aki nem tudott betelni képekkel, bronzokkal, faragványokkal, a cinquecento művészetével és a modern olaszokkal.

Barátja volt *Favretto*, a nagy festő, *Canini*, a híres olasz poéta, kinek nagy olasz antológiájában Szana közvetítésével a szerény magyar muzsa is kellő méltánylásban részesült. *Don Carlos*-szal, a spanyol trónkövetelővel és hitvesével hosszú évek során minden szezonban találkozott és azok minden figyelemben részesítették őt, nyilván a tudós és műértő mellett megéreztek benne a született nagyurat.

Mert ur volt Szana Tamás minden ízében, gondolkodásának minden árnyalatában, hajlamaiban és viselkedésében, gyöngédségében és gögjében, egyszerűségében és lelke fenkölségében. Ezt az urat soha meg nem tagadta egyetlen cselekedetével sem, élete egyetlen pillanatában sem. Ott élt az ő kis kopott palazzójában a Bástya-utczában, szerényen, igénytelenül, műkincsei közé temetkezve. Lakásában minden kopott volt, ócska, elnyűtt, de minden értékes és igazi.

És ócska, kopott, elnyűtt, de becsületesen igaz és értékes ő maga is, a tatarozásra szorult ház magányos gazdája, aki magáról sohasem beszélt és panaszos szóval még utolsó betegségében sem molesztált senkit. Jellemző, hogy halála után iratai közt megtalálták ügyvédi diplomáját és soha senki sem tudta róla, hogy végzett ügyvéd volt és esetleg peres ügyeiben maga képviselhetne volna magát. De Szana Tamásnak sohasem voltak peres ügyei. Ő békében élt önmagával és a világgal. Ordóiról se tudott senki, pedig azok is voltak, többek közt egy igen magas olasz rendjel, melynek viseléséért azonban sohasem folyamodott. Királyi tanácsos is volt szegény jó Szana Tamás, de nem csinált kázust belőle. Sehogy se illett neki. Elfelejtették, mielőtt megszoktuk volna. Nem is lehetett azt megszokni.

Szerette az ártatlan tréfát, szeretett évdni barátaival; boldog volt, ha valaki lépre ment neki. Tudott tömörked irodalmi mende-mondát, adomát. Hogyne? Hiszen együtt élt az irodalomban közel egy félszázadig összes kortársaival és velük szemben nemcsak a kritikát képviselte, de egy kicsit a műveltséget is.

... Üzenjétek meg a csipkés Velenczének, hogy a vén gyerek már nincs az élők sorában. Üzenjétek meg a kéklő Adriának, hogy tüzzön fekete felhőt a homlokára, mert egy kipróbált hűségű, régi imádója elköltözött!

K—s.

Az erény nem vinné olyan sokra, ha a hiúság nem segédkezne neki.

*

A dicséret visszautasítása. újabb dicséretre való vágyakozás.

*

Nem elég szép tulajdonokkal birni, tudni is kell velük takarékoskodni.

*

Kevés ember van, aki nem szégyelné azt, hogy szeretett, ha megszűnt szeretni.

*

Vannak hősök, jóban úgy, mint rosszban.

A csókok utja.

Lásd, ez az út a csókok utja.
Örökzöld fák közt visz tova.
Mentében tündökölve 'pompáz'
Ezer habos, friss viola.
Déli verőn, a lengő lomb közt,
Sohase szikráz ide nap,
Csak lágy dallamok zsongnak itt át,
Csak kékes, rózsás sugarak.

Az itt elhullt sok szüzi csókból
Támadt e sok fehér virág
És a szerelmes sóhajokból
E ringó, halk melódiák.
Mögöttünk is már, látod, édes,
Mennyi viola remeg, ing...
Szirmuk búján, fénylőn kitarul:
— Ezek már a mi csókjaink.

Dúsabb, égőbb a többinél mind,
Csókod is forróbb, szilajabb.
Illatos kelyhük úgy kaczag rám,
Mint a te édes ajakad.
Ennyi virág, ily csodaszép, friss,
Nem nyílt ki együtt még soha,
— Ilyent a te csókod fakaszt csak,
Még a jó isten mosolya...

Endrődi Béla.

Krónika II.

Akasztás a Ferencvárosban.

— febr. 14.

Tekintetes Társadalom! Tisztelettel kérdezem, mit vétettem én Ön ellen olyan nagyot, hogy Ön engemet hétfőn délután négy órától esti kilencz óráig folytonosan felakasztott? Hogy én velem öt álló óra hosszat elszenvedtette Ön a siralomháznak, az ítélethirdetésnek és a kivégzésnek minden kinszenvedését és — ami annál is több — minden gyomorémelyedését. Hiszen én gyáva vagyok ahhoz, hogy el merjem követni ama tettek bármelyikét, amelyeket Ön ellen lázas, keserves órákban kigondolok és óvatos ahhoz, hogy leírjam azokat a gondolataimat, amelyek a B. T. K. §§-ba ütköznek. Nem; én még csak annyira sem voltam büntársa Husz Ábrahámnak, mint az a fejsze, amivel Mihalik agyonverte a postakocsist, én gyilkolni pénzért talán tudnék, de eddig még sohasem mertem: tisztelettel kérdezem tehát, miért akasztott fel Ön engemet hétfőn esthajnalra fordulva öt álló óra hosszat?

Mert én eme nevezetes hétfő délutánon a poklok minden lelki kinját elszenvedtem. Dagadt szemmel feküdtem ágyba és az a gyűrű, ami a szemem alá kerekedett, aczéllék jegygyűrű volt, amely eljegyezte az éjszakát az álmatlansággal. És igaza van az arabs bölcseségnek, amikor azt mondja: »nyiss ajtót a szeren-

csétlenségnek, ha csak egymagában jön». A baj, a vivódás sohasem jár magánosan, kísértet-tábor jár vele és ha egy helyen diadalmasan tudta megostromolni az erőszakolt higgadtság, a brómnyugalom bástyáját, akkor ez a bástya leomlik, összezuzódik, mint Jerikó falai és bevonul rajta minden, ami rettenet.

Nem vagyok babonás, mert mindennap, felkelvén, először a jobb lábamat dugom ki az ágyból és mert amugy is, gyűlölve a telet, még biztosabbra veszem a bajt, amikor az utcán azokba az Isten verte nagykendőkbe burkolódzott vénasszonyok kerülnek elém. Nem vagyok babonás, de ilyenkor a kabátom zsebében a hüvelykujjammal meg a kisujjammal cometti-t mutatok. Szóval, egyáltalán nem vagyok babonás és Ön, tisztelt Társadalom, most mégis rámszabadította a keserves gondolatoknak teljes kísértet-táborát. Rémet látok mindenütt! Mivel érdemeltem ezt meg? Hiszen Gedanken sind zollfrei! Annak a megbüntetésére, amit én csak gondolok, Önnek, Tekintetes Társadalom, nincs sem módja, sem ereje, sem hatalma. Mégis a büntetésévé tették Husz Ábrahámnak. Ugy járta ennek az embernek a véres kísértete a lelkemet, mint ahogyan járta Clarence és Buckingham árnya Richárd kékmécsű álmát Tewksburynél.

Dé — ime, már a Husz Ábrahám jargonjában is kénytelen vagyok beszélni — minden hohménál többet beszél a leírás. Ha csak Rabelais lehetnék, hogy elmondhatnám annak a máramarosszigeti akasztásnak a ferenczvárosi történetét...

Amióta ezt a körengeteget bujdosom, attól fogva a Ferenczváros lett az én barátommá, hazámmá, amely adott jót is és a bu, amelyet adott, az is olyan szomorúság, amelyre édesen keserves a visszagondolás. Ismerem ennek a kietlen és csak úgy kőkoczkákból összetologatott, mondvacsinált és homunkulusz-voltát minden tagjában fájlaló Budapestnek ezt a részét, ezt a külön, szegénységében és zártságában kialakult várost, ismerem az utcáit, a tereit, a házaikat, a magam kicsiny története rézsése az új kialakulásának, ismerem a népet és hétfőn láttam, hogy micsoda irtózatossá demoralizáló hatással van kivétel nélkül minden emberre az akasztás. Nem a bor, nem a szerelem az, amely kiváltja az emberből a teljes lirát, a szubjektivitás intenzív megérzésével mindig együtt járó halálfélelmet és egyéb irtózatokat: hanem a más akasztófája. Azon a máramarosszigeti akasztófán ott vonaglott és ott erköcs-telenedett el hétfőn az egész Ferenczváros.

A lámpások még nem gyulladtak ki, amikor az első rikkancs végigszaladt a Husz Ábrahám kitekert csigolyájával és véres tajtékjával a Ferencz-köruton. Szaladt? Menni is alig birt, úgy kapkodták el tőle az ujságot az utca minden sarkán, a hirdetőoszlopok mellett, a még nappalra alvó gázlámpások tövében és a fának is nevezett karók vaskarikájánál. A hordár odaállt a már kivilágított kávéház ablakához, ott kezdte enni Husz Ábrahámnak a frissen elföldelt holttestét, az estére francsirozottat és ki nem mozdult volna a helyéről kétforintos komisszióért sem. A gesztenyés

asszonynak odasült a rácshoz minden dicsősége, mert ő maga többé nem gesztenyét sütött, hanem a szemét sütötte rá mereven a halált jajgató betűkre. A Tompa-utca sarkán, a pálinkamérés előtt izgatott tót banda állt és félig magyar, félig német szóval, amibe belecsöppent néha egy-egy szláv ige is, — mert ez a tót nyelv — vitatkozott azon, hogy felakasztották-e Mihálikot is, az ő hitsorsosukat. Alább, amikor már a lámpások kigyulladtak, a Bákács-téren egy öreg ur magyarázta a másoknak azt az igazságot, hogy Husz Ábrahámot kellett felakasztani, nem pedig Mihálikot, mert az szakasztott olyan lett volna, mintha a fejszét akasztanák fel a haramia helyett. És a gummivégű botjával minden mondatára meglökdöste a földet, amely tompa visszhangot adott, egy mesterségesen csinált sirral tompábat szörnyű intő hangjánál.

A koraeste leszállt már és vele a rémület és az »ugyis minden mindegy« gondolata az agyvelőkre. Az utca hiénaszagúvá vált, a Dunáról felcsapó szél röhögött, gyilkosságról röhögött, egészen bizonyosan tudom, hogy gyilkosságról röhögött, amint megcsörgette a borbélytányért. A Mester-utca és Körut sarkán a Széchenyi-kávéház ivlámpásai nagyokat hunyorgattak, azok is összemosolyogtak, összehunyorgattak azon, hogy homo homini lupus, mert a leigázott természetű alattomos, kaján gyűlölője mindennek, ami emberi. És amikor a halál hörög, akkor megszólal minden szótalán. A Pantheosz hangja kőből és ércből belehasad a levegőbe, az ítéletnapnak előreküldött echójaként.

Bemenekültem a kávéházba. Nagyon szeretem az embereket úgy az irás madártávolán keresztül, de a valóságban nekem nagyon hängosak és az elvakuló szememet megszédíti minden szélesebb mozdulatuk. Társadalmatlan vagyok tehát, sarokba huzódó, mögörm, igen kevés embert szenvedhetek magam mellett, azok közül a kevesek közül való Petrovics, a kávé, akinek mindig van valami mondanivalója. Ezekben a Petrovicsokban — az én barátom unokaöccse a segesvári eltűntnek. — szakadatlanul mozog a beszédvágy, a »Lust zum Fabulieren«. Odaült az asztalomhoz és egészen originálisan kezdte:

— Tudja, kérem, hogy miről veszi észre az ember, hogy megöregedett? Nem a haja első ősz száláról, hanem arról, hogy egyszerre elkezd mindenki nagyon fiatal lenni körülöttünk. Volt idő, amikor még irigyletem a villamos kalauzainak a bajuszát, ma szinte gyerekeknek látom őket. A pinczérek hajdan tekintélyes emberek voltak előttem, most bizony csak ficzkóknak látom őket. Azután még feljebb ez a kifordított megöregedés, egyszer csak azt olvasom az ujságban, hogy van már király is, aki nálam fiatalabb. Ez a Viktor Emánuel itt lent a csizmában, meg az az Alfonzó, akinek már kigyulladt az Ucalegon háza. És most, most érzem csak, hogy öregszem, mert már nemcsak kalauz, nemcsak pincér, nem csupán király van fiatalabb nálam, hanem akasztott ember is. Ez a Husz Ábrahám mindössze harminczöt esztendő volt. Nem mi öregszünk, hanem a kor fiatalodik meg mellettünk...

Ekként beszélt a Ferenczváros Petőfije és én szédelgő agygyal, hideg veritékkel a homlokomon siettem ki a kávéházból. Nyugalmat, nyugalmat! Hova bujjak, hova rejtőzködjek, hogy ne kelljen többé a halálra gondolnom? Az utcán végig mindenki arról beszélt, hogy a hurkot Husz Ábrahámnak nem a jobb lábára kötötték, hanem a balra és hogy előbb tekerték ki a nyaka csigolyáját, csak azután jelent meg az ajkán a véres tajték...

Ezekkel a kisértetekkel mentem haza hétfőn este, rémületes éjszakára, vánkostépő nyughatatlanságra és most, Tekintetes Társadalom, tisztelettel kérdezem, mit vétettem én Ön ellen, hogy engemet délután négy órától esti kilenczig folyton felakasztott? Hiszen én nem voltam büntőrszolgálat Husz Ábrahámnak, amiket pedig csak gondolok, de kimondani, vagy elkövetni gyáva vagyok, annak a megbüntetéséhez Önnek nincs sem ugynevezett joga, sem hatalma.

Cholnoky Viktor.

A farkas.

MUJZSEL V. orosz elbeszélése.

(3)

Hideg volt, mert a repedéseken át fújt a szél s a padlás tél-tul összerótt deszkáin keresztülfolyt az esővíz és hangos potyogással, nagy cseppekben hullt a szoba földjén összegyűlt tócsába. És mindez félelmetes volt, mert az életnek minden momentuma nem olyan volt, aminőnek az ember képzelné, hanem egészen új és idegen.

Mint valamely vén, beteg duvad kuczorgott Gavriila a ködmöne alatt és gondolkozott. Nehéz gondolatai voltak, mint az a nyirkos sötétség, amely a fürdőházikót körülfogta.

... Szabadon lehetett élni a faluban, hasogatni ekével a mezőt. És vidám örömmel lehetett danolászni a falu ifjúságával, nevetgélni a leányokkal, ünnepnapokon pedig egy keveset a csárdában iszogatni. Aztán szép volt a malomba is járni: megülni csendesesen a székében, haladva lassan a szép napos időben.

És nyugtalanító, keserves volt most bujkálni a szakadékokban, csalitosban, fürdőházikókban, minden pillanatban várva a hátulról jöhető ütést, remegni minden kis zöreijre, minden új arc láttára, minden véletlen mozdulatra. Keserves volt órákig kuporogni valamely árokban, ki-kinézni onnan és az üldözött farkas óvatos figyelmességével belemeredni a messzeségbe.

— Elmentek? Nem, még ropognak a fagallyak, még keresnek....

Aztán újra gombolyagba huzódva feküdni a dudvában, betakaródzni a tavalyi levélhulladékkal, amelyben meggémberedett, csuszós, hideg, puha békák tanyáznak.

Megkezdődött a félelmes, éhes napok hosszú sorozata, amelyet csak egy gondolat világít meg: »menekülni, elbujni«.

Tüzevész, börtön, ütlegek, kényszermunka, éhség, fájdalmak... Sötét, szenvedélyes ellenállási kedvvel ébredt föl benne a régi harag és dühös vakmerőség, szükségtelen kiméletlenség és vak boszuállási vágy valaki ellen és valami miatt, ami őt szorongatta minden

oldalról és nem engedte őt lélekezni... Volt valamikor szeretkezés, részvét, mosoly... Elmult... Elolvadt az ijedelmes, tolvaj napok gyors változataiban.

— Nagyapó? A vén kutya! Eldugta a zacskóját. »Nincs; még a ládikát is eldobtam.« A vak ördög! Apám, anyám? No, az anyám... hanem az apám! Hogy a muzsikok! Tudjuk, hogy micsoda muzsikok!

— Hát Lenka, az öcsém? Ujujuj! a kis semmirevaló! Felhízott a nyugodt kenyeren, kutyabaja neki... Most már menyecske kéne neki, hogy legyen kin hatalmaskodnia: »ugy tégy, ahogy parancsolom! tiszteled az uradat!«... Ó, a semmirekellő! Jól van; hiszen majd lesz még nektek! — suttogott mérgesen Gavriila, a keskeny lókán forogva.

A kakasok megint megszólaltak, jelezve azt, amit csak ők tudnak: hogy bizonyos idő megint eltelt. A szél újra üvöltött, az almafa gallyai kapargatták a fedelét, s a padlásról hulló esőcseppek hangosan potyogtak. Néha a szél megkapta az eső fonalait s odavágta a házikó szegényes ablakához, s olyankor úgy tetszett, mintha az a valaki, aki a kertben nekibusultan, kétségbeesetten vergődik, egy marék gáz dobott volna az ablakhoz és keserűen kacagva.

Egyszer aztán az történt, mintha a gazzal együtt valami remegő, sárga világosságot is odadobott volna az ablakhoz.

Eleinte el sem tudta képzelni Gavriila, hogy mi az, hanem aztán hirtelen meghült benne a vér s bizonytalan, akadozó mozdulattal mászott le a lókáról. De az ablakhoz közel menni nem birt, mert a szíve verése elakadt és a szeméi tüzkarikákat hánytak. Csak mikor az ablakban megint feltűnt a remegő, sárga fény, lépett az ablakhoz és támaszkodott mellével az ablakpárkány éles széléhez.

Kint élénk világos folttal egy lámpás mozgott, azután egy második, azután egy harmadik. A lámpások hol eltávolodtak egymástól, hol összejöttek, megálltak, aztán megint mozogtak s az egész éppen olyan volt, mintha sárga lidércfények táncoltak volna.

A Gavriila szíve lassan, kimérten dobogott, mint valami nehéz kalapács ütése; egy pillanatra meg-megállt, aztán tompán ütött a mellére. Mintha valaki közömbösen és erős emelintéssel ütogetett volna az ő széles csontjára. Majd apró, dühös kopácsolás kezdődött, a szíve pedig e kiméletlen, vidám kopácsolástól féktelen, viharos forgásnak indult. És egyszeriben felébredt benne az ő ismert ravasz érzése, — minden világos lett előtte és ő újra gombolyagba huzódott, erős, reszkető, feszült gombolyagba.

Ködmönét, sapkáját és csizmáját gyorsan felkapva, lassan és óvatosan kiment a fürdőházikóból és hallgatódzott.

Valaki hangosan kiabált az udvaron és sirást lehetett hallani, asszonyi sirást; valaki hangosan slappogott nehéz, siető lépéseivel az utca sarában. A csűr felől pedig recsegett a sövény, sulyosan nyekkent le valami puha test, valami rekedt, hurutos hangon káromkodott, egy másik pedig óvatosan, halkán felelt neki.

Világos volt a helyzet. A kertet és házat körülfozták, s most az udvart kutatják át. Nincs menekvés.

Gavriila eltűnődve biccentett a fejével és lassan nekiindult a kertnek. Teljes egykedvűség és csendesség szállta meg, s ha most a rendőrtisztrel vagy valamely rendőrrel találkozna, meg nem futamodott volna, hanem közömbösen és minden indulat nélkül állt volna meg azok előtt.

Ködmönét és csizmáját a kezében vitte s mintha nem is tudta volna, hogy mit csináljon azokkal.

Legjobb, ha bedobom a kutba — gondolta unottan, maga sem tudva, hogy minek dobna be oda.

Odament a kuthoz és megtapogatta azt. A korhadt káván hideg nyirkosságot érzett és megcsuszott a keze.

És alvó gondolkozása ettől egyszeribe felébredt, mint a kipattant szikra. Gavril a egy pillanatra megállt, gyorsan körülnézett s a csizmát és ködmönt egy pillanat alatt bedobta a kutba.

A kut régi volt, már régen kimerítették s viz csak eső idején volt a fenekén, de azt is hamar felitta a talaj.

Gavril a kitapogatta a hosszú válut, amelyen a kert öntözésére való vizet bocsátották le, leeresztette azt a kut fenekére, a felső végével pedig a kámvához támasztotta. Aztán gyorsan átlépett a kámván és ügyesen lecsuszott a válun. S mikor érezte, hogy térdig vízben áll, csupasz talpával a kámvá lenyuló oszlopára támaszkodott és egész testével a válura helyezkedett, úgy függött ott, kezével erősen kapaszkodva.

Lent valami megbuggyant néhányszor. A csizmák merültek el. A ködmön még a vizen uszott és odasurlódott a kámvá-oszlophoz. Hideg volt és fojtó a rothadás nyírka. Még egyéb szag is volt: rozsdá- és gombaszag, mert gomba nőtt be a kut faburkolatát.

Felülről egy hang sem jutott le oda. Mintha odafent nem is volnának emberek, sem hajtóvadászok s mintha mindezt csak álmodta volna Gavril a. Csak az eső zuhogását lehetett hallani, meg a szél zugását, meg a kutból oldalt kifolyó víz mormolását. Néha, ha Gavril a megmozdult, megnyikkant a válú, megcsikorodott a kámvá fája. És hideg volt. A Gavril a mezítelen lábai beértek a jéghideg vízbe, egész teste reszketni kezdett oly nagyon, hogy erősen össze kellett szorítania az állkapcsait, nehogy a foga vaczogjon.

Igy tartott ez sokáig, egy vagy két óráig s úgy tetszett neki, mintha az idő megállt volna és nincs semmi: sem föld, sem emberek, sem üldözés, csak gyötrelmes hideg van, amelytől nem bírta kinyitni megmeredt ujjait. Aztán úgy rémlett neki, mintha ez nem is volna valóság, hanem valami vad álom: annyira nem hasonlított az egész az élethez. Nem volt gondolata, csak rémülete volt, aztán eltűnt ez is: parányi csomócska alakjában huzódott meg a megdermedt mellben s mozdulatlanul, élettelenül gémberedett meg ott.

És sok idő mult el, míg a megdermedt öntudatban a gondolkozás némileg megéledt. Valaki fent a kertben járkált s annak léptei alatt suhogtak a falevelek. Az illető csendesen járt, valamit motyogott és közben sirdogált.

Valami távoli, a rég elmúlt idők éveiben elveszett emlék volt abban a motyogásban és sirásban. Mintha hallotta volna azt Gavril a valamikor és bizalommal közeledett volt ahhoz, de az oly régen volt, mint a hajdani gyermekkor.

Roppant erőfeszítéssel, elfeledve annak az ijedelmét, amitől elbujt, Gavril a szétnyitotta összeszorított fogait és kiáltani akart, de a hangja megtagadta a szolgálatot s állapcsai csak megcsattantak és ugrándoztak meggémberedett fogaikkal s csak valami vad, csikorgó vaczogást hallattak.

*

... A karhatalomra meghitt emberek már rég elmentek s a jegyzőkönyv felvétele után rég eltávozott a rendőrőrnök is; rég elcsendesültek az üresen maradt udvaron az utolsó káromkodások és piszkos szavak; megnyugodott nagyapó is a felső szobájában, lefeküdt a megkínzott Maxim, Lenka is megint elaludt, de az anya még tovább járt a kertben, bement a fürdő-

házikóba, visszajött onnan és elgyengült lábaival keresgált, csupa vízben, a nedves bokrok közt, a nedves levéltörmelékek alatt.

Sirdogált és csendeskén hívogatta az ő édes Gavril a-ját, akit nemcsak azért szeretett, mert az ő fia volt, hanem azért is, mert úgy tetszett neki, hogy annak a nehéz sorsát valami titkos hasonlatosság köti az ő sorsához; hiszen egyformák voltak ők az életben, üldözöttek és szánsalomra méltók, mint az árva gyermekek. S ha a fiának a sorsa az emberi kegyetlenség vas lánczaiba szorítva halad, nem tudni hova és nem tudni hogyan, csak egy a bizonyos, hogy rosszul, az ő élete viszont apró bántalmak, örökös szemrehányások, folytonos elhagyatottság és keserűség között folyt le.

Nem tudta, hova bujhatott el Gavril a és tehetetlen szomorúsággal járt-kelt a kertben, megbolygatta a fákat és bokrokat, megkapargatta a falevél-halmokat. És ez hasonlított ahhoz, mikor a szél éjjel beröpül a mezőről és eltévedve a kis kertben, itt kavarg, rázogtatja a fákat és sir. Mintha annak a szélnek rakoncátlan rohamai és sajátos szomorúsága egyesültek volna ebben a szánsalmas, kis fekete alakban, a meggörnyedt, öreg, lábán alig álló asszonyban...

Már haza akart térni, hogy ott beülve egy zugolyba, észrevétlenül és keservesen kisírja magát, mikor a kut mellett elhaladva, valami szörnyű hangot hallott, Odafigyelvén, még egyszer hallotta a hangot, csak gyengébben, aztán behajolt a kutba.

A sötét gödörből alig megkülönböztethető, formátlan alak görcsös grimaszba torzult arcza nézett fel, borzasztón és szokatlanul, mint valamely halott arcza. És a legborzasztóbb volt azon az arczon két rész, amelyet lehetetlen volt észre nem venni, dacára a virradó nap szürke homályának, két megállott üveges szem, amely tompa rémülettel meredt felfelé és a szüntelenül vaczogó fogaknak homályos fényben villogó halálos vigyorgása.

— A-a-a-a... a-a-a! — hallatszott gyengén a mélyből a szüntelen fogvaczogáson át a szánsalomra méltó, tehetetlen nyögés.

Az anya rögtön tenni-venni kezdett rémületében és fejevesztettségében a kámvá körül.

— Gavril a, édes egyetlen fiam... — suttogta reszkető, alig engedelmeskedő ajkaival és vergődött a kut körül, hol mélyen lehajolva abba, hol elugorva, hogy valahova elszaladjon és valamit tegyen. — Gavril a, én édes egyetlenem, beteg fiacskám...

Tudta, hogy valamit tenni kell, de nem volt egy gondolata sem hirtelen megüresedett fejének, mintha valamennyi eszmélete elrepült és eltűnt volna, mintha azokat kiszorította volna az azon való mérhetetlen fájdalom és szörnyűködés, amit meglátott, és csak topogott egy helyben, mint valamely nagy fekete madár a fészekből leesett kicsinye felett, nem tudván rajta segíteni.

— A-a-a-a... — hallatszott a kutból megint a tehetetlen hörgés.

Az anya végre öreg; rogyadozó lábaival hazaszaladt. Ott meglelte Kszjusát, aki nem birt szólni, csak megállt ijedt, fekete szeme, amely még feketébbnek és nagyobbak látszott az elmúlt éj alatt hirtelen megsoványodott arczán a körülte képződött vörös karikáktól.

Lihegve és zavaros beszéddel végre érthetővé tette az öreg asszony; hogy miről van szó és mindaketten visszafutottak a kuthoz. S a két gyöngé, tehetetlen teremtes megpróbálta azt, amit az erős Gavril a sem birt megcselekedni: kihuzni azt a kutból. Sokáig törekedtek, erőlködtek, közben a félelem is gyengítette őket, s már kétségbe voltak esve. Végre Kszjusának eszébe

jutott, hogy kötelet hoz; a kámvá oszlopába fogódzva, leereszkedett a kötéllel, amennyire csak lehetett s rákötötte azt a Gavrilá hónaaljára. S úgy húzták-vonták aztán Gavrilát felfelé, mint ahogy a parasztok a ragadó dágványba esett tehenet szokták kivonni.

Gavrilá kilódult a kutból s nem bírván a lábára állni, leült, hátával a kámvának támaszkodva. Csupa víz volt, el volt gémberevedve és félelmes volt ránézni, látni megállott, kidülledt, üveges szemét, görcsös reszketését, sötét csomóba rándult testét. Vaczogott a foga, éhes volt és vadul bámult, mint valamely megszorított vén farkas, különösen hasonlítva a farkashoz éles fogcsatogtatásával.

Az asszonyok nagynehezen bevonszolták a fürdőházikóba, szénára fektették, betakarták bundával és egyéb takaróval, aztán sokáig ültek mellette és sirtak, ő pedig sehogy sem tudott fölmelegedni, egyre kuczorogott, nyögött és vaczogtatta a fogát.

Ideje volt a marhákat ellátni és Kszjusa elment, az anya pedig tovább is ott ült, mozdulatlanul, csendeskén; nézte a fia sápadt arcát és el volt telve szánalommal, szomorúsággal.

Volt idő, mikor egyszerre mindenki azt hitte, hogy elközeledik a paraszt-uralom és szabad lesz minden. Gyors, bár homályos hire terjedt a falvakban ennek s az örökös elkéséredés azok ellen, akik jóllakottan és elégedetten éltek, hirtelen fellobbant s földesurak csüreit és magtárait borította tűzbe, vakmerő lopásokra bátorította az embereket. És részt vettek ebben mindannyian, mert mindannyian világosan és kétségtelenül belátták igazságtalanságát annak, ami így folyt már az apák, nagyapák és ősapák ideje óta. De hogy miért csak éppen az egy Gavrilát vonták felelősségre, azt az öreg asszony nem tudta, nem is feszegette, mert a hallgatásra megtanította őt az ő egész parasztasszonyi állapota. Az anyjától hallott volt a katonasorozásokról, amelyeknél a sztarosztá, hogy a maga fiát kimentse, ahelyett másnak a fiát soroztatta be; magáról meg tudta, hogy nem ahhoz fog feleségül menni, akit szeret és aki jóra való, hanem akihez odaparancsolják, s egész paraszt öntudatukat a béketűrés és szótlán szenvedés gondolata hatotta át. És úgy volt; hogy ez a szenvedés szükségesnek, elkerülhetetlennek látszott, mint valamely ismeretlen és kegyetlen istennek hozott áldozat. És másoknak sem azt tanította, amit érzett, hanem amit ő maga munka, szegénység és örökös rabság mellett kiállt.

Egészen megvirradt már, mire Gavrilá felmelegedett s izgatott, nyugtalan álomba merült. Gyakran felébredezett, hirtelen felült s ijedten nézett maga elé, de látva az anyját, újra lefeküdt és aludt. Az anyja pedig néstelenül, szomorúan ült mellette, simogatta a haját és gondolkozott. Apró, sűrű könnyei, mint terhes felegekből hulló őszi eső, csak úgy patakzottak öreg, ránczos arcán, lehulltak a mellére, a lóka deszkájára, a fia hajára...

IV.

Makszim a szérüről nem a kerten át ment el, hanem kikerült a kert végére, aztán a falunak tartott, mert Pjegárevékhez kellett mennie, segítségül hívni a Pjegárevék Misáját. Sötétben gondolkozva ment, simogatta a szakállát és a földre nézett. Az éjjeli házkutatás nyugtalanította, mert tudta, hogy azzal a dolog még véget nem ért s hogy újabb események várhatók.

A Pjegárevék izbája táján Prohor jött vele szembe, egy öreg, eszes paraszt, a *mir* benfentes embere, erős, tagbaszakadt, mint a tölgy-czölöp. Megállt és megszólította Makszimot.

— Mi újság, Szavelics Makszim?

— A Pjegárev. Misát akarom kikérni. Ők már elkészültek a csépléssel, hát segíthetne nekünk.

— Ugy. Hát ti magatok?

— Nem győzzük.

— Ugy, ugy!

Odajött Djuzsikov is, egy hegyes orru, hirtelen szöke s a bal lábára sánta paraszt, köszönt és megállt. És meghallván, hogy miről van szó, ő is megtette a maga megjegyzését:

— Pedig elegen vagytok, nagy a családod.

— Nem valami nagy biz az, — felelt Makszim — mindössze én, a feleségem, Lenka meg Kjszusa. A vak ember nem munkára való. A nagyapó csak arra való, hogy egyék, de dolgozni hogy tudna az?!

— Persze, persze! — huzta a szót határozatlanul Djuzsikov és köhintett hozzá.

Látni lehetett, hogy a muzsikok valamit gondolnak s hogy Makszimot ez nyugtalanította. Valami homályos izgalom ébredt a lelkében, de aztán megint elcsendesült.

A szomszéd izba kapuja kinyílt s azon nagy deres lovával kihajtott az öreg Moszej. A szekeren nagy zsákok voltak s maga Moszej, aki kis természetű emberke volt, úgy ült azok tetejében, mint veréb a háztetőn.

— A malomba, Petrov Moszej? — kiáltott rá Djuzsikov.

— A kaput! zárd be a kaput! vigyázz, hogy az ártány ki ne menjen! — kiabált Moszej az izba felé visszafordulva, aztán, mikor a kapuhoz kifutott egy fekete haju, mezitlábás kis lányka, erre fordulva felelt:

— A malomba hát, Fjodorics Károlyhoz, hahó te! — állította meg a lovat és hozzátette: — Adjon isten!

— Jó napot!

— Hát én csak a mondó vagyok, — kezdte Prohor, nem Makszimra nézve, hanem annak a feje felett valahova, de szigorúan és egyenesen, mint ahogy a templomban szokott — tudod-e, mit mondok én neked, Szavelics Makszim? Mink már elhatároztuk, az imént beszélünk róla, hogy Gavrilát hajtsd el a háztól. Ne is beszélj, — folytatta sietve, látván, hogy Makszim felelni akar — mink mindent tudunk, a falu nem apa és mama, azt nem lehet megcsalni, őszintén mondom ezt neked, már akárhová, de vidd el innen.

— Mert ez a mi bajunk is, — szólt közbe Djuzsikov — éjnek idején összehívják a népet s az a semmirekellő potrohos, a rendőrtiszt még azzal fenyegetőzik, hogy rajtunk is keresztülgazol, mint akik rejtegetjük... Arra sem vállalkozol, hogy bedugd a száját; nekünk erre, semmi szükségünk, a fiu a tied, a dolga is a tied, a rendőrség meg minket is elővesz. Itt van a példa: Pronnikovékhoz már betettek egy rendőrt, szerencsére eszökbe jutott, hogy pálinkával megvendégeljék, különben baj lett volna...

Moszej sokáig nézett maga elé az ő hunyorgó szemével, csapkodta ostorával a zsákjait, amiktől a zsákokból könnyű porfelhő szállt fel és nem szólt egy kukkot sem. Makszim ránézett azzal a titkos reménységgel, hogy az majd az ő pártjára áll, de az elfordult és a gyeplőjével kezdett bajmolódni. Aztán halkan és lassan szólt, mint mindig:

— Hja, amit a *mir* mond, az kötelező...

Ekkor Makszim megértette már, hogy a muzsikok összebeszéltek és egy akaraton vannak.

— Jól van — felelt és lehorgasztotta a fejét.

— Ugy van biz az! — fejezte be Prohor s köszönés nélkül tovább ment, mintha semmi sem történt volna. — Ha meghozod a lisztet, Petrovics Moszej, hát adj kölcsön vagy két napra valót, majd megadom. Magam nem érek rá a malomba menni — kiáltott még visszafordulva.

(Folytatása következik.)

Krónika III.

Kardosék.

— febr. 14.

A világ meg van lepve s az emberek elszörnyűködnek, hogy egy obskurus familia ki tudott fősz-tani előkelő familiákat, szegény embereket, meg aki csak az útjába vetődött, mindenkit, egy bizalomgerjesztő bajusz alapján. A becsapottak kinosan feszengenek, mert érzik, hogy nemcsak megkárosítva vannak, de düpirozva is, amiben az a tudat is lappang: úgy kellett neked. Egy Kardos Árpádot — ne feledjük el — a nemzeti eszme nevében sirattunk, mikor Belényesen megbukott a képviselőválasztáson, ahol a nemzetet képviselte a nemzetiséggel szemben. Bizony kellemetlen érzés, ha utólag szimpatikusan kell a derék románokra gondolni: be jó, hogy az ő révükön ezt az urat most nem halászszaak ki az immunisok közül, esetleg, amilyen ügyes embernek bizonyult, a delegátus immunisok közül.

A dolog megesett, s mint egy sikerült betörés nyomán a rendőr, vizsgálgathatjuk, hogy hogyan is volt lehetséges a mai bizalmatlan, művelt világban bizalmatlan és művelt embereket ennyire becsapni. Hát csak kisült, hogy bizalmatlanok is vagyunk, de kapzsiak is, műveltek is vagyunk, de tudatlanok az élet dolgaiban. Egy tudós egyetemi tanáron esett meg a főbaj, egész vagyonát, melyet nem mert a Hazaira bizni, iparba fektetni, rábizta egy megnyerő bajuszu és jó svádájú kalandorra, tisztán azért, mert egyetemes tudásu férfi létére közgazdaságilag egészen tudatlan, — pardon — járatlan.

De ez ne bántsa a kára mellett, mert tipusa ő s nem kivétele a magyar uri társadalomnak s a szegény embereknek is, akiknek megtakarított fillérei vannak. Az emberek nem értenek üzlethez s többet akarnak kapni, mint a takarékpénztárban. Csak annyit tudnak, hogy ez lehetséges, mert ez is megduplázta a vagyonát, az is, ez a papiros emelkedett százzól ezerre, amaz is. A legjobban mégis azt tudja a szegény ember, hogy száz forint valódi pénzért kaphat ötször annyi hamisat, a műveltje pedig, hogy a kis bank nagyobb kamatot számít fel, mint a nagy, tehát: jobb üzlet. S dehogy is veszik számba, mielőtt ki nem tapasztalták, hogy a hamis pénzért becsukják, a kis bank pedig azért számít több kamatot, mert nem a saját pénzével dolgozik s mert hozzá már a kevésbé jó, vagy pláne a rossz adósok fordulnak. Többet szerezni a normálisnál s nem érteni ahhoz, miként lehet többet szerezni, emberekről ítéletet formálni magának s nem ismerni az embereket, bizony az az anyag, mely akármilyen műveltségi fokon áll is, minálunk nagyon szapora, s amelyből táplálkozik, az a mindenütt virágzó s nálunk klasszikus ipar: a bauernfängerei.

Ez ipar gyakorlóit pedig egyébre sem alapítják egzisztenciájukat, mint a tényre, hogy ilyen matéria van. S tudásuk nem áll egyébből, mint hogy képesek erre az anyagra ráakadni. Vasuti kupében, apróhirdetésben,

klubokban, ahol csak emberek megfordulnak, ahol az idejüket ölik s ahol ők aratnak. Mert az üzlethez magához ők már nem értenek. Avagy nem különös az, hogy ezek a Kardosok, akik annyi elmeéllel tudtak pénzre szert tenni, embereket kiszimatolni, könyveket, mérlegeket hamisítani, az intézetüket nem tudták úgy vezetni, hogy hasznót is hajtson? Hiszen való tény, hogy a kis bankok igen jól tudnak exisztálni. Hát a Kardosok miért nem tudtak? Az ember azt hinné, hogy az ő lelkiismeretlenségükkel s üzleti válogatatlanságukkal háromszor annyira mehetek, mint a szolid üzletemberek. Pedig dehogy! A szolid üzletvezetéshez más tudás kell, mint az övék, ahhoz tudás kell. Ők pedig csak azt tudják, hogy ígéretekkel el lehet az embereket kábitani, de a rájuk bízott pénzt csak elkölteni tudják, befektetni, fruktifikálni már nem.

Igy ismerhető meg, hogy a raffinált, minden hájjal megkent Kardos és a tisztességben, előkelőségben s tudományban megőszült tanár voltaképpen egy anyagból való. Mind a kettő abban dolgozik, amihez nem ért, az egyik jóhiszeműen, a másik csaló szándékkal. Ámbár ez a csaló szándék kezdetben esetleg nem is volt meg. Egészen jól elképzelhető, hogy a Kardosok, mikor az idegen pénzzel vállalatba fogtak, maguk is azt hitték, hogy a kecske is jóllakik, a káposzta is megmarad s csak azután, mikor kezök alatt fogyott a káposzta és ették már a kecskét is, merült fel a másik feladat: titkolni, leplezni s védekezni a balkövetkezmények ellen.

Nem ők az első Kardosok s nem ők az első Vécseyek. S jellemző a mi társadalmunkra, hogy egy-egy ilyen eset után mennyire megrendül a bizalom a szolid vállalkozások iránt s mennyire nem rendül meg a hasonló kalandorok iránt. Akinek komoly, megbízható üzleti célra tőkére van szüksége, az mindig nehezen talál vállalkozóra, de ilyen Kardos-eset után sehogysem. Ellenben vaktában megesküdni mernék rá, hogy már most mozog valahol egy új Kardos új kalandos ígéretekkel, és sikerrel környékez újabb Vécseyeket. Az ilyen esetek kipattanásának nem felvilágosító, hanem megtévesztő hatása van. Az az impresszió kél, hogy a Kardosok be vannak csukva, s akivel most találkozunk, az már nem is mer csalni, tehát: abban már meg lehet bízni.

Persze, másutt is vannak ilyen esetek, tehát nem igen lehet a Kardosokat egyenesen a magyar társadalom nyakába varrni. De másutt ez esetek nagyszerűbbek. A csalók is kvalitásosabbak, a megcsaltak is. Ott legfőlebb két olyan kártyás kerül össze, akik közül az egyik hamisan kártyázik, de a másik tud becsületesen kártyázni. De minálunk az egyik csak hamisan tud emelni, a másiknak fogalma sincs a kártyáról.

Ezért vélelmem, a Kardos-afférek nem erkölcsi, hanem műveltségi jelenségek, a közgazdaságnak nálunk nincs kulturája, a pénzszerzés és pénzforgás mindeneket fenntartó, tápláló és romboló tudományköre nálunk nem tartozik azok közé az ismeretek közé, melyeket a műveltség megkíván. A művelt ember tud nyelveket, ismer írókat, művészeket, ért zenéhez, történelemhez,

filozófiához, pszichológiához, tud egy kis földrajzot is, a pénzhez nem ért, az ipari technikáról sejtelve sincs, annál kevésbé várható tőle, hogy meg tudjon ítélni valamit közgazdasági szempontból. Egy Humbertné be tudott csapni egy egész művelt országot egy mesével, igen, de ez a mese minden primitívsege mellett technikailag a valóságba úgy be volt állítva, hogy óriási üzleti ismeretekre vallott s érett üzleti ismeretekkel kritizáló embereket is be tudott csapni. Minálunk ellenben minden a falusi pénzhamisító nivóján történik. Tíz lépésről meg lehet ismerni a hamisítást, csak magának a hamisítónak nincs elég gyakorlott szeme, hogy kellőképpen meg tudta volna nézni és ismerni azt, amit utánzott.

K. T.

Violon de lune.

— Albert Giraud. —

A csenddel s összhanggal teli	A mérhetetlen éj csöndjében
Hegedűnek remegő lelke,	Vágyó karral ki közelednék,
Kitárt tokjában álmodik,	Felverni az összhangteli
Uj izgalom után epedve.	Hegedűnek remegő lelkét?

A hold egy halk és lágy sugára,
Édes agóniába' lengvén,
Mint villogó fehér vonó,
Gonyként fut át az álmodó
Hegedűnek remegő lelkén.

Kún József.

Saison.

Selyempapíros.

— febr. 14.

Volt valami nagybátyám, aki nem azt mondta, hogy: jó napot, hanem így köszöntött be:

— Fő az egészségség!

Az öreg urat az egész családban bolondnak tartották, pedig nyolczvan éves volt és piros-pozsgás arczával, aczélos természetével bizonyította a mondása igazságát. Akkor még nem ismerték, csak emlegették a baczillusokat. Az öreg ur nevetett:

— Há'szen van valami a dologban, — mondotta — mert ahol pizok van, ott megterem a bóha.

Es mikor megmagyarázták neki, hogy a baczillus ezerszer kisebb, mint a hangya és csak nagyító üvegen keresztül lehet látni, azt hitte, hogy tréfálkoznak vele és kötekedve mondta:

— Az üveg nagyított, ti meg tódítottok.

De hogy miért tartották bolondnak az öreget huszonöt évvel ezelőtt, annak sok oka volt. Először is tisztította a körmét, ami hét vármegyére való csoda volt és hogy erre külön keféje van, az egyenes bolondság számba ment. Minden évés után megmosta a fogát és ezért hiunak tartották. Kenyér meg gyümölcs héját

lehámozta és ezért finnyásnak mondták. De a legnagyobb bolondnak azért híresztelték, mert a szivarjait selyempapírosba burkolta és úgy tette be a tárczájába.

Es most jön a magyar állam, tudtára adja a dohányzó közönségnek, hogy a finomabb szivarokat nemsokára selyempapírosba burkolva fogják árusítani a trafikokban, hogy elejét vegyék annak a fertőzésnek, amit a szivarok megtapogatása, ugynevezett »ropogtatása« okoz. Ime egy agglegény »bogarából« negyedszázad alatt állami óvintézkedés, profilaxis lett. Amiből az ember megtanulhatja, hogy a bolondságot a bölcseségtől mindössze huszonöt esztendő választja el.

Halad a világ: ezt más szóval úgy is lehetne mondani, hogy a legnagyobb bolondságokból lesznek a legnagyobb bölcseségek. Amióta az emberek a mikroszkóp kis nyílásán keresztül egy egészen új világot fedeztek fel, azóta ez a fölfedezés jobban belevág életünkbe, mint Amerika megismerése. Es ha eddig gyáva volt az ember, százszor gyávább most azzal az ellenséggel szemben, amely ellen hiábavaló minden világbéke-akció.

Még nemrég mult az a kor, amikor a lipitai sajtórl egész verseket lehetett leolvasni, mert újságpapírosba csomagolták, amelynek fekete betűi a litográfia alapvető törvényénél fogva beleszivódtak a zsiros sajt-masszába. Az sem régen volt, sőt általában ma is divik, hogy a fűszeres a maga piros, zsiros, petróleumos kezével markol bele czukorba, datolyába és egyéb ragadós nyálánkságba.

A kávéházban a kiflit, zsömlét ma is ropogtatják és csak disztigvált helyeken burkolják szalvétába a fölszeletelt kalácsot. Az is egészen új vivmány, hogy a hentes, a sajtos és egyéb boltos, aki ételneműeket szeletel, előbb késsel papírosra rakja a szeleteket és csak úgy teszi mérlegre. (Titokban talán örül is annak, hogy a papíros legalább is annyit nyom, mint egy fukaron vágott szeletje.)

A finnyáság ma általános és ebben nincs megállás. Hiába sirjuk vissza a régi jó idöket, amikor az emberek strucczgyomruak lehettek és válogatás nélkül le tudtak nyelni mindent. Egyre több és több az ideges, a gyáva ember, aki már annak a pusztá gondolatára is beteg lesz, hogy az az étel, amit eszik, idegen és kevésbé nemes testrészekkel jutott érintkezésbe.

Hát a szakácsné? Finnyás, ideges ember előtt, amikor eszik, jobb nem emlegetni a derék szakácsnét, a konyha királynéját, az élet örömeinek dagasztó tündérújjait. Es ha ma bolondság volna a kitünő szakácsnétól megkövetelni, hogy keztyüben főzzön, huszonöt év múlva, lehet, hogy ez lesz az elengedhetetlen.

Ma még látszatra megy a dolog. A fő, hogy legalább az, amit látunk, kifogástalanul tisztán történjék. Ebben a fényüzésig előkelők vagyunk. Mosolyogva olvastam egy ötven év előtti franczia regényben, ahol egy előkelő és gazdag márkine szokásait festi az író, hogy mint kiválóan sikkes dolgot jegyzi fel róla, hogy használat után kenyérhájába törli a kését, villáját. Ma új evöeszköz jár minden fogáshoz, még szerényebb háztartásokban is.

Maga az evés művelete is kezd csaknem illetlen dologgá lenni. Mivel lehet másképp magyarázni azt a német illemszabályt, — amit nálunk is követnek, nyilván a szomszédság, közelség révén — hogy az ember, mikor csontot, magot, héjat visszarak a tányérjára, vagy a fogát piszkálja, ezt a kissé őszinte műveletet a szalvétája mögött végezze el.

És csak ideges ember érti meg, hogy még ennél is finomabb szabály a francia szokás, amely épp azt tartja undorítónak, hogy valaki a szalvétája mögött végez láthatatlanul olyan műveletet, amely így eltakarva, még borzalmasabbnak látszik. A francia nem is dugdossa szalvétája mögé a szájából való kirakás műveletét és ultra-finomságában visszaüt — az őszinte, nyers vademberre.

Hol fogunk majd tartani száz év múlva? A finnyás-ság nem olyan divat, amelynek egyszer mégis befelelegzik. Hiszen minden kényességünk, izlésbeli finomságunk, idegességünk mögül a haláltól való félelem kandikál ki. Az európai emberiség ma jobban fél a haláltól, mint valaha.

Rég nem voltak háborúk, nagyon elszaporodtak az emberek, úgy hogy afféle aránylag enyhe lefolyású betegség, mint az influenza, máris halomra szedi az áldozatait. Ma még bátran kezdet szorítunk influenzás emberrel, társalgunk, tárgyalunk vele szemtől-szembe. Nem sok időt adok neki és majd csak piros czédulával a hátán jelenhetik meg az emberek közt, hogy szaladjanak előle, amikor a fertőzése olyan nyilvánvaló.

Es természetesen nagy veszedelem fenyegeti a csókot is. A japániak, akik az európaiak előtt állítólag nem ismerték a csókot, kézdenek okos embereknek feltűnni. A minap egy kis öt éves leánykát láttam, aki egy tüskés állu bácsi csókja ellen úgy védekezett, hogy selyempapirost tett az ajka elé. Lehet, hogy ez lesz a jövő zenéje. A selyempapirosba burkolt szivar után a selyempapirosba burkolt csók.

Reveur.

INNEN-ONNAN.

△ **Háboru.** Egy vasut miatt háboru. A háboru biztosan nem lesz meg, mert a hatalmasságok most nem tudnak háboruszkodni, de azért tény, hogy ha Oroszországnak volna legalább annyi pénze és embere, amennyi Ausztria és Magyarországnak kell, akkor a Szanzsák-vasut elég volna casus belli-nek. Sőt manapság szinte csak egy vasut vagy egy hajót elegendő nyomós ok a háborura. A japán-orosz háboru sem lett volna meg, ha Oroszország nem építi ki a mandzsuriai vasutat. Az a sok részleges kérdés, ami azelőtt háborura vezetett, manapság a vasutakban sűrűsödött össze. Akié a vasut, azé a befolyás, a hatalom és a haszon. És ha békebarátok kérdik: érdemes-e egy vasut miatt háboruba keveredni Oroszországgal? azt mondanám minden habozás nélkül: igen. S meg sem kellene okolnom. Mert ha Oroszországnak érdemes miatta háborut indítani, bizonyára nekünk is érdemes állni elébe. Ezzel a vasuttal már is sokat értünk el, pedig még egy kapavágás sem történt rajta. Ezen a még nem létező vasuton robotunk be az aktiv nemzetközi hatalmi politikába, még pedig szerencsésen olyan időben, amikor lehetetlen miatta háboruba keveredni.

○ **Az opera-kartell.** A sztrájkok és bojkottok világa megteremtette a trösztök és kartellek világát. Az egyik a munka terrorja a tőke ellen, a másik a tőke terrorja a proletáriátus ellen. Mind a kettő átmenetet jelent a védelmi harcából a támadó harcra. Tehát mind a kettő igazságtalan és rosszhiszemű. Még a nyomoruságnak megbocsátható, ha a kétségbeesés a támadásba kergeti. A farkastól tanulta ezt. De a hatalom, az erő, a tőke támadása sohase menthető. Mert ez mindig uzsora. Még akkor is, ha a világ legjobban fizetett és legtöbbet kényeztetett emberei ellen fordul: a tenoristák és szopránok ellen. Mert ezt akarják megcsinálni az amerikai színház-direktorok, az operák világ-kartelljét. Hogy mi lenne belőle, az egészen világos. Ma egy nagy tenorista többet keres, mint egy kis fejedelem. A színházak egymásra licitálnak, hogy ki ad többet egy Carusóért. Ha ellenben véd- és dacz-szövetséget kötnek a színházak, akkor egyszerre úgy lemegy a tenor és szoprán árfolyama, mint a hitelrézsvényé, amikor senki se veszi. Persze, egy első pillanatra kedvesnek látszik a dolog. Minek legyen a magas czé-nek nagyobb az értéke, mint a gyémántnak? És — gondolja hozzá az ember — az énekesnek énekelnie kell, mert ő is élni akar. Ha lehet, bizony ő szívesen énekel ezer koronáért egy dalt, de ha muszáj, bizony elkornyikálja majd öt garasért is. És ennek bizonyosan a közönség látja a hasznát. Olcsóbb lesz a színház, olcsóbb lesz a műélvezet, olcsóbb a fenomenális ének. Ördögöt. Semmi se lesz olcsóbb. Ha olcsó lesz a tenor, akkor egyszerűen nem lesz ez üde tenor. Az énekes megmarad kocsisnak, szobafestőnek, vagy mészárosnak. Minek is vágna ő neki egy bizonytalan létnek, amikor semmi haszna belőle? Tanuljon, nyomorogjon, küzdjön évekig, csak azért, hogy végre oda jusson, ahol már mészároslegény korában volt? És a közönségnek vajjon mi haszna volna az olcsó tenoristából? Legfeljebb annyi, hogy a jó tenorista helyett rosszat kapna. Mert a színház bizony nem lenne olcsóbb, legfeljebb a direktor lenne gazdagabb. Le hát az opera-kartellel! Nem kell. És nem is lesz meg. Mert hiába, ujságíró és színházdirektort mindenre meg lehet kapni. Csak egyre nem. Az igazi ujságíró arra nem, hogy egy jó dolgot elhallgassa, a vérbeli színház-direktort arra nem, hogy egy jó tenoristát föl ne léptessen.

* * *

♂ **Mulat a Bácska.** Nem értjük az idöket és nem értjük az idök erkölcsait. Valamikor régen jó módban volt ez az ország. Ma nyomoruságban élünk s ma mégis többet költünk, vigabban vagyunk, mint a legendás jólét napjaiban. Régente 3—4 narancs, néhány Kugler-czukorka elég volt színházi üdítőnek, ma pezsgőt hozatunk a páholyba. Ebből a duhajkodásból mire következtesen az idök krónikása? És mire következtesen, ha ennek a duhajkodásnak a hangja a Bácska felől üti meg füleinket? Az ember az erkölcsök rovására írja, hogy nadrágos emberek pezsgőt rendelnek a páholyba s a legdrámaibb jeleneteket ezzel a kiáltással élénkitik: Tyuhaj, sose halunk meg! De minthogy semmiféle erkölcsi kódexben nincs annak nyoma, hogy a jóerkölcsü embernek csak narancsot vagy Kugler-czukorkákat szabad fogyasztani, a történetíró ennél fogva helyesebben teszi, ha a pezsgő színházi bevonulásának okát más körülményekben keresi. A Bácskában nem lettek jobbak s nem lettek rosszabbak az erkölcsök, mint voltak hajdanában. Az emberek többet mulatnak, mert több okuk van a szomorúságra és többet költenek, mert kevesebb a költeni valójuk. Mindez paradoxnak látszik, de az oknyomozó históriának, ha igazságos akar lenni, meg kell hallgatni a végszót is, mely a bácskai páholyban elhangzott. S ez a végszó nekünk ad igazat. Mert valamikor minden korcsmai, kávéházi botrány ezzel a végszóval fejeződött be: Üsd a zsidót! A bácskai páholyban nem így esett az eset. Mikor a rendőrtiszt a kivezető utat mutogatta a páholy vendégeinek, ezek illedelmesen fölcsedlöztek s torkuk szakadtából odaharsogták a közönségnek: Le a vagyonos osztálylyal! Biz ez borzasztó dolog. Bácska, a

nábobok hazája, szidta a vagyonos osztályt. Igaz, hogy uri eleganciával teszi. Pezsgőt hozat. De ez mit se változtat a tényen, hogy Bácskában csak az idők változtak meg s nem az erkölcsök.

* * *

○ **Az állatkert.** Ezt is elintézte a főváros. Jól intézte el. Megszavazott ötszázezer koronát az állatkertre. Ezen a temérdek pénzen vesznek mindenféle vadállatot, s építenek a számukra mindenféle pompás hajlékot. Hiszen jó, jó az állatkert. Különösen a majmok igazán kedves állatok. Meg az orosz-lánok is. Sőt a vizilovak is. Nemkülönben a jegesmedvék. Sőt néha az elefánt is mulatságos, bár többnyire kellemetlen illatu. De — kérdezem én — miért fáj az uraknak olyan nagyon a sivatagi barmok feje? Miért kell olyan jól ellátni az állatokat, amikor olyan rosszul látják el az embereket? Ketreczeket építenek a vadállatoknak, amikor a szelid embereket télvíz idején kiteszik a drága lakásokból az utcára. Pecsényéről gondoskodnak a medvék számára, amikor éhség-tífusról mesélgetnek az emberek. A farkasnak kétszobás lakást rendeznek be, az emberek tizedmagukkal húzódnak meg egyben. S most tessék elmélkedni. Vadállatok számára való-e a világ, vagy vadállatok intézik-e a világ sorát?

* * *

○ **Toselli ur és becses neje.** Toselli ur és becses neje, Montignoso grófné hangversenykörutakat rendeznek. Hol itt hirdetik, hol amott. Egyszer Amerikába ígérkeznek; majd Berlinbe, azután Oroszországba, sőt mifelénk is. Minden héten legalább tíz szerződést kötnek Toselli ur és becses neje, s minden héten ugyanannyi szerződést szegnek meg. A szerződések mind azon kezdődnek, hogy Toselli ur zongorázik, becses neje pedig tartozik jelen lenni és mutogatni magát a tisztelt című közönségnek. Azután azon folytatódnak a szerződések, hogy a derék házaspár fölvesz tekintélyes summájú előlegeket. Végződnek pedig a szerződések azon, hogy Toselli ur elmarad, becses neje is elmarad, az előleg visszafizetése nemkülönben. Így cselekedett a házaspár a berliniekkel, így a varsóiakkal és így a derék lódiakkal is. Egy-egy ilyen elmaradó hangverseny nemcsak nagy rekláмот jelent, de legalább ezer vagy kétezer frank előleget is. És az emberek mégis mésalliance-ról mernek beszélni. Nincs mésalliance. Toselli ur ugyan kitűnő partit csinált, de becses neje, Montignoso grófné se panaszkodhatik.

* * *

○ **A Zsuzsa négy koronája.** Hát egy falusi jegyző is van akkora hatalom, hogy benne a mai társadalmi rend egyik oszlopát kell gyűlölni? Az ember, aki a mai társadalom pusztulását szívből kívánja, kétségbeesik azon, hogy mikor kerül a sor az igazi, hatalmas oszlopokra, ha a reformátorok minden erejüket ilyen oszlopok döntésére használják. És kétségbeesik azon is, hogy micsoda látóköriük van azoknak, akik a nagy reformot a falusi jegyzőknél kezdik. És végül némi nyugtalanságot érez amiatt is, hogy milyen lesz a jövő rend igazsága, ha minden cselédleány panaszja miatt kipellengérezik az embereket. Zsuzsa mindenes volt egy falusi jegyzőnél, s hogy Zsuzsának baja támadt a kenyéradó gazdájával, cikket irt a nagyságáról s a jövő társadalom építői kiadták ezt a cikket a lapjukban. Akárhogyan szeretnénk a jövőbe nézni s az elkövetkező társadalom igazsága felől tájékozódni, kissé meg-hökkenünk ettől a jövőtől s inkább időzünk a jelen igazságszereteténel. Mert a jelenben nem találunk példát arra, hogy a nagyságok az újságokhoz futottak, amikor a Zsuzsákkal összekülönböztek. S arra se tudunk esetet, hogy ez az agyon-

csepült »burzsoá-sajtó« kiadta volna valamelyik nagyságának a förmédvényét a Zsuzsák ellen. Nem szívesen teszszük, de mégis el kell ösmerni, hogy ebben a mai rendszerben sokkal több a jó izlés és az igazságszeretet, mint amennyit a jövő apostolai ígérnek. Pedig ígérniök csak lehet! Ebben nem kellene fukarkodniök. De ők jóra való és korrektek. Nem ígérnek s nem adnak semmit.

* * *

○ **A diván.** Bravó Szerbia! A megoldás sikerült s Európa most már szívesen szavazná meg a trónörökös fölemelt apanázsát, ha szavazati joga lenne a szerb szkupstinában. De így csak tapsolhat a sikerült jelenethez, hogy a szerb királyi palotából kidobták a divánt, kidobták a trónörökös tanárát. Mert a tanár az oka minden bajnak. A király emeltetni akarja a civillistáját s odaállítja a trónörököst, hogy az tartsa a szkupstina elé a hátát. De a trónörökös levelet ír a szkupstina elnökének s az írásban szerb őszinteséggel kijelenti, hogy neki nem kell az apanázs. Miért is kellene neki, amikor semmi haszna belőle. Ő csak ama bizonyos kéregető koldusgyerek, akit az apja kitesz az utca sarkára, hogy kolduljon. De neki a koldulásból semmi haszna, mert az apja lesben áll a szomszéd kapuban s mihelyt valaki egy-két fillért hullat a kalapjába, az apa elővánszorog a kapualjból, elszedi a filléreket tőle és siet velük a korcsmába. Ez a szerb apanázs-idill paródiája. S mert a trónörökös nem akart énekes kódis lenni, megszenved a közjog professzora. Valamelyes igazság azonban van ebben a büntetésben. Mert egy okos közjogi tanárnak illik azt tudni, hogy Szerbiában a közjog tanárának nem közjogra, hanem kántálásra kell tanítania a trónörököst.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— febr. 14.

A Nagymama a Népszínházban. Furcsa és nyugtalanító érzés az, ha az ember új nagymamát kap. Van benne egy kis fonákosság s van benne egy kis szomorú komolyság is: hogy valaki helyett, aki idáig mint ünnepélyes pietás élt az emlékezetünkben, jön valaki, akit idáig kedves, tüzről-pattant menyecskeként ismertünk. Ha viruló leányok kikutortják valahonnan az almáriumból egy régi régi nagymama főkötojót, fekete köpenyét, nagy, csontos ókuláréját, ez dévajtság, hunczutkodás, lányos kacérság, de egy percze el is komolyodik tőle az ember s tágra nyitja a szemét. Valami ilyesféle érzéssel néztük kedden este a Blaha Lujza Nagymamáját. Még emlékeztünk a régi nagymamára s az ő parókájában, az ő ókuláréjában láttuk az ujat; az örök fiatalságot láttuk beleöltözni a csendes, a derűs öregségbe. S tudja Isten, hogyan, hogyan nem, e nagy, kitörő örömek közt is arra gondoltunk, hogy ha barbár volt is a régi szittyá pogány szokás: az elhalt levente sírjába beletemetni a paripáját, a szolgáját, a menyasszonyát, a gondolat, melyből fakadt, megtható és gyengéd. Csak egy arisztokratikus race kevélysége tarthatott rá jogot, hogy ami életében kedves volt, az ő személyéhez tartozott, vele élt, az vele együtt muljék is el. De mi a filantropia korában élünk, a szilaj szabadságokat nem óhajtjuk, és aki meghal, ha színész, ha levente, a lovát nem engedjük vele eltemetni. Mert nekünk bizony kevés a paripánk. A Népszínház-Vigoperának pedig kiváltképpen kevés a paripája.

Ezért kellett kölcsönkérni Csiky Gergelynek ezt a szindarabját a Nemzeti Színházról. Valljuk meg: Csikynek nem a legerősebb darabja ez. Sehol semmi nyoma benne

annak az éles, sívító realizmusnak, a társadalmi hazugságok bátor szókimondásának, amely a Proletároknak benne van. Csupa szertefolyó hig lé itt minden, az emberek járnak, kelnek, rettentő régies nyelven szeretkeznek és úgy és olyan méretekben csókolóznak, mintha mindegyik pisztoly-párbajra készülne. Nem is élt ez a darab másért, mint csak a nagymamáért, mint ahogy vannak régi, elhagyott kastélyok, hulló vakolatu, bedőlt kéményü, dudvás földü porták, amelyeket igazán csak egy öreg ember miatt nem fúj el a szél. Ebben az egy alakban azonban szelid és örök romantika van, poéták és muzsikások vágya ezt kifejezni, újra és újra elővarázsolni: a bánatos és gyöngéd profilu öregséget, mely belénk márkol és megnyugtat, mert elhiteti, hogy szép a napfényben való elmulás. S kivált, ha az elhitéstnek akkora művészetével játszzák, mint Blaha Lujza. Nem is öregség ez az övé, hanem tipegő grácia, csicsergő emlékezés forró délutánokra és tiltakozás a legtermészetesebb emberi sors ellen. A Pásztor Árpád formás, csinos verseit, melyekhez Máder Rezső írta az olykor egészen elfogadható muzsikát; bensőségessé tudta tenni s a veszedelmet, mely a kétféle stílus összekeveredéséből fenyegetett, könnyedén szárnyalta át. Aligha van egy nagy, zsufolt színháznak olyan társadalmi rétege, melyben érzéseket és elgondolni valót ne költene fel ez a művészet s amely egészen világosan meg ne értené belőle azt, ami klasszikusan nyugodt és vidám benne. Horváth Jenőben intelligens partnere akadt, de a többiek mind úgy jártak-keltek, mintha arra az izgató kérdésre keresnének feleletet, hogy: ejnye, mikor magasztosultam én fel drámai színészszé?

B—n.

Wagner halálának évfordulója. Február 13-ikán volt Wagner Richárd halálának negyedszázados évfordulója. Egy élet küzdelmei után ez a huszonöt év meghozta a győzelmet; eredménye Wagner világuralma a muzsikában. A hódítás teljes és végleges. Szinte elfelejtettük már az ellenfelet. Az antiwagnerizmus furcsa történelmi fogalommal lett. Ma rajonghat valaki Wagnerért, vagy gyűlölheti Wagnert, de kómikusnak tartanók azt, aki szembehelyezkedik vele, harcol ellene, leszólja, becsmerli, kicsinyíti. Szóval kifelé a diadal teljes, a közönség meg van nyerve. De vajjon megvalósította-e a huszonöt év Wagner programjának azt a részét, mely magára a műfajra és a színházakra vonatkozik, s amely Bayreuthból a modern színpad újjászületését, fölmagasztosulását hirdette? Itt a jelszók, úgy hiszszük, üres jelszók maradtak. A hagyománnyal, a gyarlósággal, a stílussá avatott művészetlenséggel szemben gyöngének bizonyult még a Wagner Richárd ereje is. Saját alkotásaiban valamiképp érvényesítette az új törvényt, de visszaható erőt a törvénynek adni nem tudott. Minden maradt a régiben. Különben is az idő megmutatta, hogy Wagner hagyatékában az az örökbecsü, ami abszolút zenei. Zenedrámái rendszerével, mint egy nagy igazsággal megajándékozta a világot, de a világ eddig hálásabb volt a zenéért, mint a drámáért és rendszerért. Az »összművészet«-ből ez érdeklí az embereket, mikor Operaházba mennek: a *Tannhäuser* és *Lohengrin*, a *Walkür* első felvonásának, a *Trisztán és Izolda* duettjének, a *Mesterdalnokok* harmadik felvonásának zenei szépsége. A poéta itt győz a reformátoron. S a poéta elérhetetlen magasságban fog tündökölni, mikor a reformátort már utolérték, utánozták, lecfáfolták, megjavították, — ahogy megtörtént a lefolyt huszonöt év alatt.

Pártoljuk a hazai ipart! Be sokszor halljuk e szöveget és mégis szükségleteink fedezésénél nem vigyázunk eléggé, hogy ne osszák árut vásároljunk. Ezer meg ezer idegen fogtisztító szert vesz naponta a magyar közönség, mikor itt van most a kiváló magyar gyártmány, a Brázay-féle Kalogén sóborszesz-fogkrém, mely valósággal ideális fogtisztító és ápoló szer.

Művészet.

Két kiállítás.

Megint egy új művészegyesület, így szisszentek fel némelyek, amidőn a »Kéve« plakátja megjelent. A felszisszenőknek természetesen nincs igazuk és bizonyos, hogy ez az egészséges mozgolódás, amely művészetünk vidékén tapasztalható, egy régen türethetlenné ismert, tunya, panaszkodásokkal teljes állapot régen várt végét jelenti. Művészet nem lehet csupa nyers zsenialitásból, művészet kultúra nélkül bezámul, ahol pedig kultivált művészek vannak, ott gyűlölet és szeretet van, ott programja van minden művészetnek, ott fogalmakban is kifejeződik minden művészet, tehát felismerődnek a nagy inkompatibilitások és az egyféle hitvallásuk különválnak publikumukkal együtt a másfélekétől. Itt legfeljebb arra kell vigyázni, hogy a differenciálódásnak ebben az egészséges folyamatában a sehová sem valók, az impotensek, úgy váljanak ki, hogy a kiválás motívuma, a tehetetlenség és a semmirevalóság közismertté legyen, vigyázni kell, hogy a haladást jelentő széttagolódásból a méltán refúzáltak ne kapjanak igazolást, szóval, itt komolyan meg kell nézni, hogy van-e értelme valamely csoportosulásnak, és ha nincs, lehetőleg szét kell robbantani az ügyet.

A »Kéve« szükséges és jó dolog, ezt az első pillanatra konstatálni lehet. A M. i. é. n. k. hatalmasan kifejezett festői tendenciája még nem jelenti mindazt, amiért a művésznépnek a szolidaritás erejét érdemes akcióba vinni.

Helyes és praktikus például, hogy egy erősen hangsúlyozott grafikai tendencia is kifejezésre jusson és éppen a »Kéve« az, amely, ha nem csalódom, ilyenféle szándékokkal van átleltetve. Egy életrevaló és erősen rajzos jellegű iskolából nőtt ki az egyesülés gondolata és még ma is ez a szolid, ez az individuális látásra nevelő rajztanítás adja meg a társaság karakterét. De az a körülmény, hogy egy pár sajátosan különváló grafikus-talentum egész magától-értetődőséggel csatlakozott a »Kévé«-hez, arra enged következtetni, hogy itt olyasvalami támadt, ami köré egy magyar grafikus-társaság jegecedhetik ki, s ebből a nézőpontból nézve, szimpátikus jelenségnek látszik az új alakulás.

Az első kiállításon két erős művész: Mikola és Erdey dominál. Az Erdey groteszk, szelid szomorúsággal vegyült humorát tavalyi kollektív kiállításán ismertük meg először, s ezuttal ugyanaz a különös egy síkban látás, ugyanaz a betegen finom szenzibilitás, ugyanaz a hajlandóság valamely titokzatos szimbólika felé, ugyanaz a delikát válogatás a halkan, szemérmes érzékiséggel lendülő vonalak között, ugyanaz a finom ritmusérzék jellemzi, mint önálló kiállításán. Sokkal kevésbé absztrakt a Mikola stílusa. Már attól a percztől fogva, amint belenéz a jelenségek közé, ettől az első percztől fogva más, mint Erdey, sokkal materiálisabb és sokkal férfiasabb. A mozgás és a forma festői szenzációi érintik meg a lelkét, s kifejezni való motívumok gyanánt olyan anyagi sajátságokat vesz észre, mint a huspuhasága, egy mozdulat sajátos vonaljátéka, egy mozgásstádiumban tapasztalható különös formai elváltozások, szóval az ő motívumai az öreg japánok, esetleg Toulouse Lautrec motívumaihoz hasonlatosak. Ebben a pillanatban ehhez a kifejezni való megismeréshez kifejező eszközöket keres, tehát keresi a maga stílusát és ebben az izgalmas időben vad dolgok is támadnak, de olyanok is, amelyek gyönyörű perspektívát mutatnak egy értékes eredményekkel teljes jövőbe.

Tulnyomóan a vonal dominál a Gundel János festményein is, a »Mese« című kép pláne csak egymás mellé helyezett foltok arrangement-ja, s a szín (egy pár lehűtött, hátravonuló folt kivételével) csupa erősen hangsúlyozott

lokális szín, csupán arra való, hogy a mindent kifejező plasztikát és távlatot éreztető vonal kifejezőerejét segítse. Ugyancsak a rajz biztossága adja meg a Gundel plasztikájának legfőbb értékét, ami az Erdey finom portrészobraitól hasonlóképpen elmondható.

Egyebekben a Lowagh Ernesztin és a Frischauf Ferencz komoly festményeiből és a Frischauf-iskola pár talentumos növendékének értelmes munkáiból került ki a kiállítás anyaga.

*

A Könyves Kálmán termeiben Zemplényi Tivadar rendezett gyűjteményes kiállítást. Ez a művésziünk azok közül való, akik a mesterségüket a legjobban tudják, szinte azt lehetne mondani, hogy mindent meg tudnak csinálni, amit akarnak. A bökkenő ott van, hogy igen közkeletű dolgokat akarnak, s éppen azért, mert a természeti életet egy nem művész, sőt talán egy nyárspolgár szemével nézik, éppen ezért azt a szükségét sem érzik, hogy megismerésük köznapi anyagához sajátos, különvaló formát keressenek. Hibátlan dolgok képei a Zemplényi képei egytől egyig, szigorúan korrektek, mint Gyulai Pálnak akármelyik értekezése és mert más előtt rejtett dolgokat nem sejtetnek, popularitásuk egészen magától értetődő.

Marco.

IRODALOM.

Virágpelyhek. Apró, alig harmincz egynéhány oldalnyi kis könyv, karácsonyi ajándék egy bizonyosan szőke és kékszemű leánynak. Versek vannak ebben a könyvben és *Endrődi Béla* írta őket. Ajándéknak ez a néhány vers csakugyan nagyon kedves. Meleg és őszinte lira van bennük, mely meghat, anélkül, hogy megrázna bennünket, s azok közé a fehér versek közé tartoznak, melyeket Farkas Imre és utódai annyi szerencsével irogatnak. Könnyű és finom dolgok ezek mind, bájosak és mélység nélkül valók, s ma már elmaradhatatlan diszletek egy jól nevelt bakfis rózsaszínű szobájából. Kellenek ezek a versek, mert nagyon, nagyon sok fiatal és ábrándos léleknek nyujtanak gyönyörűséget, s ha erre gondolok, úgy érzem, hogy az *Endrődi Béla* versei jók és szépek, mert felette sokan fognak örülni ezeknek a szűzes, tiszta, szelid ütemű költeményeknek, amelyek olyanok, mintha egy fiatal leány lelkéről peregték volna alá, s szinte látom, hogy az írójuk belepirult, mikor leírta ezt a bűnös főnevet: csók. Egy fiatal ember, aki még meg tudja rimelni a »hit, remény és szeretet«-et, nagyon sok szeretetre méltó maga is, és ha némelyek isteni naivitást követelnek a költőtől, úgy nagyon szimpátiikus költő *Endrődi Béla* is, aki sok ambícióval folytatja azt a mesterséget, melyet nagy-hírű apja kezdett meg nem kevés dicsőséggel.

Gallérok, kézelők hófehérre tisztítottak *Haltenberger Béla* gőzmosógárában Kassa.

A sós savanyu vizek királya névvel illetik szakkörökben a málnási »Siculia« forrásvizet s méltán. Mert ez a természetes forrásvíz kipróbált kitűnő hatással van a gége-, torok-, tüdő- és gyomorbántalmaknál, páratlanul nyálkaoldó és étvágygerjesztő. Hatása gyors, amennyiben a gyomorlagást azonnal megszünteti. — Magyarországi főraktár *Brázay Kálmán*, Budapest, VIII., József-körút 37.

KÖZGAZDASÁG.

Belvárosi takarékpénztár részvénytársaság. A Belvárosi takarékpénztár r.-t. e hó 8-án tartotta XV-ik rendes közgyűlését dr. *Wagner Géza* alelnök elnöklete alatt. Elnök megnyitván a közgyűlést, konstatálja, hogy arra 52 részvényes 2657 részvényt letéteményezett és hogy az ennél fogva határozatképes. A jegyzőkönyv vezetésével az intézet jogtanácsosa, dr. *Dalnoky Béla* ügyvéd bizatott meg. A *Székelly Ferencz* vezérigazgató által előterjesztett igazgatósági jelentés megemlíti, hogy a lefolyt üzletév majdnem minden üzletágban teljesen kielégítő eredményeket ért el. A betét 15 és fél millióra emelkedett, a váltóforgalom összege 56 millió korona volt. A zárszámadások kellő leírások után 1,076.058 K 55 f. tiszta nyereményt eredményeztek, mely összegből 143.680 K 92 f. az igazgatóság és tisztviselők jutalékára fordítandó. Az igazgatóság azt javasolja, hogy e fenmaradó 932.377 K 63 f.-ből 225.000 korona a tartalékalaphoz csatoltassék, az 1907. évi 15-ös sz. szelvény egyenkint 32 K 50 f. (6 és fél százalék) beváltására 650.000 korona, köz- és jótékony czélokra 10.000 K fordítassék, a fenmaradó 47.377 K 63 f. pedig új számlára vitesék át. A közgyűlés az összes javaslatokat egyhangulag elfogadta, a kilépő igazgatósági, felügyelő-bizottsági és választmányi tagokat újra megválasztotta, továbbá az igazgatóságha új tagokul beválasztotta *Glück Frigyes* és *Esger Gyulát*. Végül dr. *Gergő Izor* részvényes az igazgatóságnak buzgó és eredményes működéseért a közgyűlés köszönetét fejezte ki.

A Budapesti Takarékpénztár és Országos Zalogkölcson Részvénytársaság február 8-án tartotta közgyűlését *Tolnay Lajos* elnöklésével. A formalitások elintézése után a közgyűlés jóváhagyta az igazgatóság jelentését és a mérleget és elfogadta az igazgatóság indítványát, mely szerint az 1907. évi tiszta nyereség 750.606 korona 41 fillér, hozzászámítva az 1906-ról áthozott nyereségmaradványt, összesen 805.612 korona 97 fillért tesz. Ebből levonandó a tartalékalapra 4 százalék, vagyis 30.024 korona 25 fillér helyett kerek összegben 50.000 korona, miáltal a tartalékalap 1,560.392 koronára emelkedik. Az igazgatóság részére 10 százalék, vagyis 75.060 korona 64 fillér, a tisztviselők részére 3 százalék, vagyis 22.518 korona 19 fillér, a választmány részére 10.000 korona, továbbá a tisztviselői nyugdíjalapra 10.000 korona, összesen 167.578 korona 83 fillér, marad 638.034 korona 14 fillér. Ez összegből 25.000 darab 400 koronás részvény után osztalék fejében részvényenkint 24 korona, vagyis 600.000 korona fizetendő és a fönmaradó 38.034 korona 14 fillér pedig az 1908. évi üzleteredmény szám-lájára vitetik át. Az osztalék, részvényenkint 24 korona, február 10-től kezdve fizetetik ki. A közgyűlés az igazgatóságnak és a tisztviselői karnak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott. *Benke Gyula* vezérigazgató egészségszügyi okokból 15 évi szolgálat után visszavonulván, a közgyűlés ezt mély sajnálattal vette tudomásul és elhatározta, hogy elismerését jegyzőkönyvben örökíti meg. Miután módosították az alapszabályokat és elfogadták a nyugdíjszabályzatot, a közgyűlés véget ért.

HETI POSTA.

Ejféli románcz. Ügyes dolog. A befejezése miatt nem közölhetjük.

Nyíregyháza. H. M. Ha a sorozatot folytattuk volna, örömmel kiadtuk volna, de a sorozat abbamaradt.

Szögedébe. *Tömörkény.* Hála az előzékeny és prompt kiszolgálásért. Ahogy a figura mutatja, közbejött akadályok késleltették a jó szándék kivitelét. Ami késik, el nem marad.

Kún József. Azt az apró-cseprő holmit, amelynek csak egy része jött *A Hét*-ben, bekérjük. Üdvözet a vasgyúrónak és összes hozzátartozóinak. A kis nőtől is.

Győr. R. D. Fiatal kollegánk teljes joggal neheztel, de hát — habent sua fata libelli. Futólag elolvastuk és azzal a szándékkal tettük le, hogy újra elolvassuk. Ujra? Mintha az olyan könnyű volna. Szórin-szálan elveszett. Küldje be még egyszer és esetleg még egy-kettőt. Nyomban elintézzük.

Kaposvár. Sz. F. A poemát!

Felolós szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Osztr. császár és m. királyi udvari szállítók. **Csokoládé-gyárak: Pozsony, Köln, Berlin, New-York.**

STOLLWERCK-féle

csokoládé és sas-cacao
Elismert legjobb minőségű.
MINDENÜTT KAPHATÓ!